

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Palkkatyön vaikutus sosiaalietuuksiin

Ohjaustyökalu maahanmuuttajien työllistämistä edistävän Baana-
hankkeen käyttöön

Anneli Maanpää

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

11 / 2018

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Nuoriso- ja järjestötyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Anneli Maanpää	Sivumäärä 49 ja 1 liitesivua
Työn nimi Palkkatyön vaikutus sosiaalietuuksiin – Ohjaustyökalu maahanmuuttajien työllistymistä edistävän Baana- hankkeen käyttöön	
Ohjaava opettaja Satu Riikonen	
Työn tilaaja ja työelämäohjaaja Baana-hanke, Anna Pikala	
Tiivistelmä <p>Tämä opinnäytetyö on tehty Baana-hankkeelle, jonka osatoteuttajana Humanistinen ammattikorkeakoulu toimii. Baana on kolmivuotinen Euroopan sosiaalirahaston rahoittama hanke, jonka tavoitteena on purkaa maahanmuuttajien työllistymisen esteitä sekä luoda maahanmuuttajille väyliä työelämään. Hankkeella on kaksi neuvontapistettä, joissa maahanmuuttajia ohjataan ja neuvotaan työuraan ja työnhakuun liittyvissä kysymyksissä.</p> <p>Tarve tälle opinnäytetyölle syntyi, kun ohjaustyötä tekevät havaitsivat, kuinka haastavaa on selittää asiakkaille palkansaannin vaikutuksia, jos asiakas saa Kansaneläkelaitoksen etuuksia tai turvapaikanhakijan vastaanottorahaa. Erityisesti jos asiakkaan kielitaito on heikko ja hän ei tunne hyvin suomalaista toimeentuloturvajärjestelmää, saattaa olla hyvin vaikea ymmärtää ansiotulojen ja etuuksien välisiä riippuvuuksia. Tässä opinnäytetyössä on selvitetty, miten palkansaanti vaikuttaa työttömyysetuuksiin, opintotukeen, toimeentulotukeen, vastaanottorahaan, asumistukeen sekä lapsiperheiden tukiin.</p> <p>Kehittämistyön aineistonkeruumenetelminä käytettiin Baana-hankkeessa toimivan monikulttuurisuus-asiantuntijan teemahaastattelua sekä dokumenttianalyysiä. Aineistona hyödynnettiin muun muassa maahanmuuttajien työllistymiseen ja työmarkkinoihin liittyvää kirjallisuutta, tutkimuksia ja raportteja sekä Suomen lakia. Kehittämistyön tuotoksena kehitettiin Baana-hankkeessa toimivien asiantuntijoiden työskentelyn tueksi ohjaustyökalu, jossa on visuaalisesti ja helppolukuisesti kuvattu, kuinka palkansaanti vaikuttaa erilaisiin etuuksiin.</p>	
Asiasanat maahanmuuttajat, työllistyminen, sosiaalietuudet, edunsaajat	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Civic activities and Youth Work 210 ECTS

ABSTRACT

Author Anneli Maanpää	Number of Pages 49 and 1 appendix
Title How earned income affects social benefits? – Guidance tool for Baana project	
Supervisor Senior Lecturer Satu Riikonen	
Subscriber and Mentor Baana project, Anna Pikala	
Abstract <p>The objective of this thesis was to find out how earned income affects, on one hand, reception allowance, and, on the other hand, the social benefits granted by Kela (the Social Insurance Institution of Finland). The thesis was carried out for the three-year-long Baana project in Southwest Finland. Baana's goals are to contribute to immigrants' employment and create models of immigrants' employment for nationwide use. Baana aims to overcome employment-related obstacles through education and guidance.</p> <p>The multicultural experts of Baana, who give guidance and instruction to immigrants, have experienced challenges in advising immigrants as earned income and social benefits are interdependent. As immigrants' language skills in Finnish and their knowledge of Finnish income security system are often weak, the significance of accessible information is emphasized.</p> <p>The data were collected through a semi-structured interview with a multicultural expert and data content analysis. The data consist of literature related to immigrants' employment, statistics and previous studies. As a product of this thesis a visual guidance tool for Baana was made. The guidance tool is shared with Baanas experts and it will also be part of projects publications.</p>	
Keywords immigrants, providing employment, social benefits	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 BAANA-HANKE	7
3 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAT JA RAJAUKSET	9
3.1 Maahanmuuttaja	9
3.2 Palkkatyö	11
3.3 Etuudet	12
3.4 Maahanmuuttajat työmarkkinoilla Varsinais-Suomessa	14
4 MENETELMÄT	17
4.1 Asiantuntijan teemahaastattelu	17
4.2 Dokumenttianalyysi	18
5 OHJAUSTYÖKALUSSA KÄSITELTÄVÄT ETUUDET	20
5.1 Työttömyysetuudet	22
5.2 Opintotuki	25
5.3 Toimeentulotuki	26
5.4 Vastaanottoraha	27
5.5 Asumisen tuet	29
5.6 Lapsiperheiden tuet	32
6 TULOKSET	35
6.1 Ohjaustyökalun muodostaminen	36
6.2 Palkan vaikutus etuuksiin	37
7 KONKREETTINEN TYÖKALU BAANA-HANKKEELLE	41
8 PÄÄTELMÄT	43
LÄHTEET	45
LIITTEET	50

1 JOHDANTO

Aina ei ole helppoa löytää tietoa siitä, miten Kansaneläkelaitoksen (Kela) tarjoamat etuudet ja palkkatyö vaikuttavat toisiinsa. Esimerkiksi vuonna 2018 yhteensä noin 34 800 opiskelijaa vastaanotti ehdotuksen opintotuen takaisinperinnästä. Kaikista opiskelijoista siis noin 11% tienasi enemmän kuin opintotukilain mukainen vuositulo-raja sallii, ja joutui palauttamaan liikaa nostettuja etuuksia (Kela 2018a). Maahanmuuttajien kohdalla etuuksiin liittyvän tiedon löytymistä voivat vaikeuttaa kielelliset haasteet sekä suomalaisen yhteiskunnan ja sen tukijärjestelmien tuntemattomuus. Maahanmuuttajan saattaa olla vaikea saada kokonaiskäsitystä siitä, miten palkka ja toimeentuloturva ovat riippuvaisia toisistaan (Arajärvi 2009, 109).

Tämä opinnäytetyö on selvitys siitä, kuinka työllistyminen vaikuttaa maahanmuuttajien saamiin, Kansaneläkelaitoksen tarjoamiin tukiin. Opinnäytetyön tutkimuskysymys on, kuinka palkansaanti vaikuttaa Baana-hankkeen asiakkaiden yleisimpiin Kela-etuuksiin tai vastaanottorahaan. Työn tilaajana toimii Humanistisen ammattikorkeakoulun, Citywork Turku Oy:n ja Turun kaupungin toteuttama Baana-hanke. Opinnäytetyön konkreettinen tuotos on työkalu, jossa on helposti ymmärrettävässä ja visuaalisessa muodossa esitetty, kuinka palkkatyön tekeminen vaikuttaa tyypillisimpiin Kelan etuuksiin. Työkalun on tarkoitus tulla Baana-hankkeen käyttöön niin asiantuntijoiden tueksi kuin työtä etsivien maahanmuuttajien avuksi.

Baana on maahanmuuttajien työllistymistä edistävä hanke, joka tarjoaa kahdessa toimipisteessään neuvontaa ja ohjausta työtä etsiville maahanmuuttajille (Baana 2018a). Hankkeen aikana tehdyssä neuvontatyössä on ollut haasteellista selvittää sitä, miten palkan saaminen saattaa vaikuttaa työnhakijan Kelan etuuksiin, kuten työmarkkinatukeen tai toimeentulotukeen. Hämmennystä työnhakijassa voi aiheuttaa esimerkiksi se, kuinka pienipalkkaisen ja keikkaluonteisen työn vastaanottaminen vaikuttaa toimeentuloturvaan. Kiinnostavaa työtä ei aina uskalleta ottaa vastaan siinä pelossa, että se ei olisi taloudellisesti kannattavaa. Erityisesti neuvontatilanteissa, joissa asiakkaalla ja neuvojalla ei ole yhteistä kieltä tai kielitaito on heikko, visuaalisesta työkalusta olisi apua. Opinnäytetyö vastaa tähän tarpeeseen.

Varsinais-Suomen asukkaista vieraskielisiä on noin 7 %, eli yhteensä 32 416 henkeä (Tilastokeskus 2017a). Tämä luku on laskettu äidinkielen perusteella, sillä osa maahanmuuttajista on saanut suomen kansalaisuuden, joten kansalaisuuteen perustuva jaottelu saattaa antaa virheellisen kuvan alueen maahanmuuttajaväestöstä. Vieraskielisiksi lasketaan äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvat. Varsinais-Suomessa maahanmuutto on keskittynyt Turkuun ja Turun lähikuntiin sekä Saaloon (Kotouttamisen osaamiskeskus 2017). Vieraskieliset ovat ikärakenteeltaan kantaväestöä nuorempia, sillä heistä 77% katsotaan olevan työikäisiä, eli 15-64-vuotioita, kun vastaava luku kantaväestön kohdalla on 61% (Tilastokeskus 2018b). Tämä osoittaa, että erityisesti maahanmuuttajille kohdistetuille työllistymispalveluille ja työelämäneuvonnalle on todellinen tarve.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena ei ole tutkia sitä, missä tilanteissa työn vastaanottaminen olisi urakehityksen tai maahanmuuttajan kotoutumisen kannalta mielekästä. Pienipalkkaisen työn vastaanottaminen ja tulotason tilapäinen lasku saattaa joskus olla yksilön henkisen hyvinvoinnin tai kotoutumisen kannalta hyvä ratkaisu, sillä keskeisiä osa-alueita suomalaiseseen yhteiskuntaan integroitumisessa on nimenomaan työllistyminen (Sjöblom-Immala 2006, 3). Maahanmuuttajan tulisi kuitenkin saada kannustuksen ja uraohjauksen ohella riittävästi tietoa siitä, miten päätös epävarman ja pienipalkkaisen työn vastaanottamisesta voi vaikuttaa sosiaalietuuksiin. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on nimenomaan havainnollistaa palkkatyön ja Kelan etuuksien välisiä riippuvuuksia.

2 BAANA-HANKE

Baana – verkostomainen rekrytointimalli maahanmuuttajien työllistymiseen, on kolmi-vuotinen Euroopan sosiaalirahaston rahoittama hanke, jonka päätoteuttajana Humanistinen ammattikorkeakoulu toimii. Hankkeen tavoitteena on purkaa työllistymisen esteitä ja luoda maahanmuuttajille väyliä työelämään ja yrittäjyyteen. Vuonna 2016 käynnistyneen hankkeen toteuttajina toimivat Humanistisen ammattikorkeakoulun kanssa henkilöstövuokrausyritys Citywork Turku Oy sekä Turun kaupunki. Lisäksi mukana hankkeessa on lukuisia yhteistyökumppaneita. (Baana 2018a.)

Hankkeen aikana Turun keskustaan sekä kauppakeskus Skanssiin on perustettu rekrytointipisteet, joissa ideana on mahdollistaa maahanmuuttajille neuvonnan, koulutuksen ja työn etsiminen samasta paikasta. Maksutonta neuvontaa hankkeen asiantuntijat tarjoavat suomen, englannin, arabian, darin, farsin ja somalin kielellä. Neuvonta on matalan kynnyksen palvelua, johon työtä etsivä maahanmuuttaja voi hakeutua aikaa varaamatta jo aivan työnhaun alussa. Hanke myös kouluttaa työnhakijoita hankkeen kautta tarjolla oleviin työtehtäviin. Lisäksi rekrytointipisteiltä saa apua yrityksen perustamiseen liittyviin kysymyksiin. (Baana 2018b.)

Baanan kohderyhmänä ovat sekä työnhakijat että työnantajat. Työnhakijakohderyhmässä ovat työttömät, jo integroituneet maahanmuuttajat, erityisesti maahanmuuttajanuoret, sekä oleskeluluvan tai työluvan saaneet maahanmuuttajat. Baana palvelee myös TET-harjoittelupaikkaa tai työpaikkaa etsiviä turvapaikanhakijoita. Toisena kohderyhmänä ovat työnantajat, sillä hanke tähtää maahanmuuttajien työllistymisen esteiden purkamiseen myös työnantajien näkökulmasta. Hanke levittää työnantajille tietoa maahanmuuttajan tai turvapaikanhakijan palkkaamisen liittyvistä aiheista. Baanassa tuetaan yrityksiä myös konkreettisesti, esimerkiksi kehittämällä yhdessä yrityksen kanssa perehdytysmateriaaleja ja -koulutuksia maahanmuuttajatyöntekijöille. (Baana 2016.)

Hankkeen internetsivuilla on materiaalipankki, jota voivat hyödyntää niin Baanan asiantuntijat, kuin muut maahanmuuttajien työllistymisestä tietoa etsivät. Materiaalit ovat kaikkien vapaasti selattavissa ja tulostettavissa. Materiaalipankista löytyy muun muassa muistilista maahanmuuttajanaisten neuvontaan sekä maahanmuuttajan polku työhön Suomessa (Baana 2018c.) Materiaalipankki tulee olemaan yksi paikka, mistä tämän opinnäytetyön tuotoksena tehtävän työkalun löytää.

Opinnäytetyön tavoitteena on luoda maahanmuuttajien työnhakuneuvontaa helpottava työkalu sekä hankkeen neuvojen että yleisesti neuvontatyötä tekevien hyödynnettäväksi. Työkalun avulla neuvoja pystyy mahdollisimman selkeästi ottamaan esille sen, että palkansaannilla voi olla vaikutuksia etuuksiin. Jokaisen asiakkaan tilanne on yksilöllinen, ja tulee muistaa, että tukien tarkastaminen tehdään aina Kelassa. Palkansaajan tehtävä on aina itse tarkastaa omat tulonsa ja ilmoittaa tarvittaessa Kelaan.

3 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAT JA RAJAUKSET

Tässä luvussa määritellään käsitteet maahanmuuttaja, palkkatyö ja etuudet. On tarpeellista selventää, mitä juuri tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan, kun puhutaan maahanmuuttajista, työstä ja etuuksista. Käsitteet itsessään ovat melko epätarkkoja ja niillä voidaan eri yhteyksissä tarkoittaa eri asioita. Luvun lopussa on kuvattu maahanmuuttajia työnhakijoina Varsinais-Suomessa. Kuvaus auttaa hahmottamaan sitä ympäristöä, jossa Baana-hanke toimii ja jossa tämän opinnäytetyön tuloksia hyödynnetään. Osiossa on esitetty tyypillisimpiä aloja, joihin Baanan asiakkaat ovat työllistyneet ja lisäksi siihen on koottu tietoa työllisyys- ja työttömyysprosentteista sekä niiden muutoksista.

3.1 Maahanmuuttaja

Maahanmuuttajilla tarkoitetaan kaikkia niitä henkilöitä, jotka ovat muuttaneet maasta toiseen (Maahanmuuttovirasto 2018a). Se on yleiskäsite, joka ei kuvaa henkilön etnistä taustaa, kansalaisuutta tai maahanmuuton syytä. Suomessa maahanmuutto tarkoittaa Tilastokeskuksen mukaan tilannetta, jossa henkilö, joka on oleskellut Suomessa yli kolme kuukautta tai aikoo oleskella yli vuoden, toimittaa tietonsa asuinpaikkakuntansa maistraatille joka puolestaan kirjaa tiedot väestötietojärjestelmään. Näin henkilön vakituisen asuinpaikan katsotaan olevan Suomessa. (Tilastokeskus 2018c.)

Ulkomaalaislaki (301/2004) määrittää sen, onko Suomeen muuttavalla ulkomaan kansalaisella edellytykset jäädä vakituisesti maahan asumaan. Jos muuttava henkilö ei ole EU-valtion, Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalainen, on hänen haettava maahanmuuttovirastolta oleskelulupaa. Oleskelulupa voi olla tyypiltään tilapäinen, jatkuva tai pysyvä. Oleskeluluvan tyyppi, tai se, myönnetäänkö oleskelulupaa ylipäätään, määräytyy laissa mainittujen kriteerien mukaan. (Maahanmuuttovirasto 2018b.)

Arkikielessä, esimerkiksi sanomalehtien otsikoissa, maahanmuuttajista saatetaan puhua melko yhtenäisenä ryhmänä. Esimerkiksi Ylen otsikko ”Miksi maahanmuuttajanainen ei ole töissä?” (30.10.2018) tai Turun Sanomien ”MTK haluaa maahanmuuttajat avuksi maaseudun työvoimapulaan” (19.9.2018) käyttävät molemmat määritelmää maahanmuuttaja. Termi on toki neutraali, mutta todellisuudessa maahanmuuttajat muodostavat hyvin heterogeenisen joukon, josta ei pysty muodostamaan erityistä maahanmuuttajaprofiilia (Arajärvi 2009, 12-13) . Vuonna 2017 yleisimmät Suomessa asuvien ulkomaalaisten kansalaisuudet olivat Viro, Venäjä, Irak, Kiina, Ruotsi, Thaimaa Somalia ja Afganistan (Tilastokeskus 2017). Näin ollen maahanmuuttajien ryhmä on hyvin moninainen ja juuri sen vuoksi on tärkeää pohtia tarkasti, mitä termiä missäkin yhteydessä käytetään.

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee vieraasta valtiosta turvaa, koska ei voi vainon vuoksi asua kotimaassaan. Turvapaikan hakeminen kuuluu jokaisen ihmisoikeuksiin. Myös valtioilla on velvollisuus myöntää turvapaikka niille, joiden on mahdotonta asua kotimaassaan vainon vuoksi. Pieni osa turvapaikanhakijoista saa pakolaisstatuksen henkilökohtaiseen vainoon perustuen. Pakolaiseksi luetaan siis ne henkilöt, jolle on myönnetty kansainvälistä suojelua toisessa valtiossa. Vaikka ulkomaalaislain mukaan pakolaiseksi voidaan kutsua vain Geneven pakolaissopimuksessa määritellyn turvapaikan saanutta ihmistä, arkikielessä pakolaisella tarkoitetaan kaikkia niitä, jotka ovat joutuneet pakenemaan kotiseudultaan. Lisäksi suojeluperusteisen oleskeluluvan toisesta valtiosta saaneista puhutaan usein pakolaisina. (Suomen pakolaisapu 2018.)

Tämän opinnäytetyön kannalta keskeistä on erottaa toisistaan termit maahanmuuttaja ja turvapaikanhakija. Kuitenkin maahanmuutosta ja maahanmuuttajista puhuttaessa törmää lukuisiin muihin termeihin, joilla viitataan ulkomailta Suomeen muuttaneeseen henkilöön. Suomessa ulkomaalaisella tarkoitetaan yksinkertaisesti henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen (Nieminen 2004). Ulkomaalaistaustainen sen sijaan on hankalammin määriteltävissä, ja sillä voidaankin kuvata sekä Suomen kansalaisuuden saaneita ihmisiä, kuin myös heitä, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla (Nieminen 2004, Tilastokeskus 2018c). Termi siirtolainen on yleistermi henkilölle, joka muuttaa pysyvästi asumaan toiseen maahan, kun

taas siirtotyöntekijällä tarkoitetaan henkilöä, joka muuttaa työn perässä toiseen maahan tilapäisesti (Suomen pakolaisapu 2018).

Baana-hankkeen kautta töitä etsivillä ihmisillä on monenlaisia taustoja, mutta kohdeyhmää ovat erityisesti maahanmuuttajanuoret, oleskelu- tai työluvan vähän aikaa sitten saaneet maahanmuuttajat sekä turvapaikanhakijat (Baana 2018a). Asiakkaiden kansalaisuudet vaihtelevat Baanan asiantuntijoiden mukaan jonkin verran riippuen siitä, millä kielellä heidän on mahdollisuus saada palvelua, esimerkiksi venäjänkielisen asiantuntijan mukanaolo on lisännyt venäjänkielisten asiakkaiden määrää merkittävästi (Redin 2018). Tässä opinnäytetyössä Baanan asiakkaista käytetään käsitettä maahanmuuttaja tai turvapaikanhakija, heidän statuksestaan riippuen.

3.2 Palkkatyö

Työelämä muokkautuu jatkuvasti yhteiskunnan ja esimerkiksi teknologian muutoksen mukana. Nykyaikana työn määrittely ei ehkä ole niin helppoa kuin vielä 50 vuotta sitten. Uusia ammatteja syntyy ja vanhojen ammattien sisältö monipuolistuu. Myös työn jakaminen on muuttunut vuosikymmenien kuluessa. Tämä tarkoittaa sitä, että työaika, fyysinen työpaikka ja toimeentulo ovat järjestyneet hyvin eri tavalla kuin miten perinteisesti on ajateltu. Itsensätyöllistäjien määrä on kasvanut ja yrittäjyyden merkitys korostunut yhteiskunnassa. (Jousilahti, Koponen, Koskinen, Leppänen, Lätti, Mokka, Neuvonen, Nuutinen & Suikkanen 2017.)

Sana ”työ” pitää sisällään niin palkkatyön, kuin yrittäjyyden käsitteet, unohtamatta vapaaehtoistyötä tai kotitöitä. Palkkatyönsuhteen tunnusmerkeiksi on työsopimuslaissa (55/2001) mainittu sopimuksellisuus, työn tekeminen toiselle osapuolelle, johdon ja valvonnan alaisuus sekä vastikkeellisuus. Vapaaehtoistyössä tunnusomaista on se, että se nimensä mukaisesti perustuu vapaaehtoisuuteen, se on kaikille avointa, eikä siitä makseta palkkaa (Pessi & Oravasaari 2011, 9). Yrittäjän eläkelaiissa (1272/2006) yrittäjä puolestaan kuvaillaan henkilöksi, ”*joka tekee ansiotyötä olematta työsuhhteessa tai virka- tai muussa julkisoikeudellisessa toimisuhteessa*”. Laissa yrittäjäksi katsotaan

myös yrityksen osakkaat. Haastava määriteltävä termi on kotityöt. Suomen kielen perussanakirja määrittelee vapaa-ajan olevan ”työn, opiskelun tms. ulkopuolinen, rentoutumiseen ja virkistäytymiseen käytettävissä oleva aika”, käyttäen esimerkkilauseetta ”*kotitöiltä ei jäänyt paljoakaan vapaa-aikaa*”. Näin ollen siis kotitöidenkin voidaan katsoa olevan työtä, vapaa-ajasta erillistä toimintaa. (Tilastokeskus 2004). Työn sisältöä sen sijaan ei ole missään edellä luetelluista määritelmistä tarkemmin kuvailtu. Sisällöltään jokseenkin samankaltaisia tehtäviä voi tehdä siis palkkatyönä, vapaaehtoistyönä, kotityönä tai yrittäjänä.

Tässä opinnäytetyössä työllä tarkoitetaan työsuhteessa tehtyä palkkatyötä. Työnantajana voi olla yksityisen, julkisen tai järjestösektorin toimija. Oleellista on, että työstä maksetaan tekijälle palkkaa, eli opinnäytetyöstä on rajattu pois esimerkiksi palkattomiin työ- ja rekrytointikokeiluihin osallistuvat sekä kuntouttavaa työtoimintaa suorittavat henkilöt.

Työsuhteen muodolla ei ole tämän opinnäytetyön tuloksena syntyvän työkalun kannalta merkitystä. Työsuhde voi olla toistaiseksi voimassa oleva tai määräaikainen, kokoaikatyö tai osa-aikatyö. Osa-aikatyöksi katsotaan useimmiten myös tarvittaessa töihin kutsuttavien sopimukset, eli niin sanotut keikkatyöt (Palvelualojen ammattiliitto 2018). Työnantajia voi olla yhdellä työntekijällä useampia kuin yksi. Työsuhde voi olla luonteeltaan myös vuokratyötä, jolloin työnantajana toimii henkilöstönvälitysfirma (Julkisten ja hyvinvointialojen liitto 2018).

3.3 Etuudet

Yhteiskunnallisena perustilanteena voidaan pitää sitä, että jokainen aikuinen hankkii itsellensä toimeentulon omalla työllään. Tämän lähtökohdan ohella hyvinvointivaltiossa on näkemys, jonka mukaan yksilön ja hänen perheensä toimeentulo turvataan silloin, kun hän ei hyväksyttävästä syystä pysty itse toimeentuloaan hankkimaan. Suomen perustuslaki määrittelee, että tällaisia hyväksyttäviä syitä ovat työttömyys, työkyvyttömyys, sairaus, vanhuus, lapsen saaminen tai koulutuksen hankkiminen. Yhteiskunnan tulee taata välttämätön toimeentulo silloin, kun yksilö ei sitä muualta saa. (Arajärvi 2009, 109.)

Suomalaisille tutuin taloudellisia etuuksia myöntävä järjestelmä on Kansaneläkelaitos, eli lyhennettynä Kela. Kela on vuonna 1939 perustettu laitos, joka huolehtii Suomessa asuvien ja monien ulkomailla asuvien suomalaisten sosiaaliturvasta eri elämäntilanteissa. Eduskunnan alaisuudessa toimivan laitoksen toiminta-ajatuksena on turvata väestön toimeentuloa, edistää terveyttä ja tukea itsenäistä selviytymistä. Vuonna 2017 Kela ratkaisi yli 5 miljoonaa etuushakemusta ja palveli asiakkaitaan verkossa, puhelimitse ja toimistoissa yli 28 miljoonaa kertaa (Kela 2017a.) Rahamäärällisesti eniten etuuksia maksetaan sairausvakuutuksiin, eläkkeisiin, työttömyysturvaan ja perhe-etuuksiin liittyen, yhteensä noin 10,5 miljardia euroa (Kela 2017b).

Kansaneläkelaitoksen etuuksien saamisessa kriteerinä on pääsääntöisesti se, että hakija asuu vakinaisesti Suomessa (Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta 1573/1993). Kuntien tarjoamissa etuuksissa hakijan on asuttava kyseisellä paikkakunnalla saadakseen tuen. Muutamien, tarkoin määriteltyjen etuuksien maksu on säädetty kuntien tehtäväksi ja joidenkin etuuksien jakamisesta kunta saa päättää itse. Aiemmin kunta vastasi aina toimeentulotukeen liittyvistä päätöksistä, mutta vuoden 2017 jälkeen perustoimeentulotuen maksamisesta päättää Kela. Kunnille jäi kuitenkin vastuu täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisestä (Laki toimeentulotuesta 1412/1997). Lisäksi esimerkiksi omaishoidon tukeen liittyvät päätökset tekee kunta (Sosiaali ja terveystieteiden ministeriö 2018). Joissakin Suomen kunnissa tarjotaan kunnassa asuville lapsiperheille kotihoidontuen kuntaliisää ja/tai kertaluontoista vauvarahaa (Lahtinen & Svartsjö 2018, Vähäsarja 2017).

Taloudellista tukea voi saada myös erilaisten apurahojen ja stipendien kautta, joita jakavat useat järjestöt, rahastot, säätiöt, seurakunnat tai kunnat. Nämä avustukset myönnetään tyypillisesti tiettyä, tarkoin määriteltyä käyttötarkoitusta varten, kuten vähävaraisten perheiden lasten harrastustoimintaan tai opintoihin liittyvän tutkimustyön tekemiseen. Rahallisesta avustuksesta puhuttaessa ei tule unohtaa myöskään läheisiltä, kuten omilta vanhemmilta tai muilta sukulaisilta saatua tukea. Esimerkiksi 18-29-vuotiaista nuorista joka viides saa rahallista tukea vanhemmiltaan (Nordea 2017).

Turvapaikanhakijat ovat ryhmä, jotka eivät ole oikeutettuja suomalaiseen sosiaaliturvaan, eli Kelan ja kunnan etuuksiin, mutta tarvitsevat silti apua välttämättömiin perustarpeisiin. Turvapaikanhakijat saavatkin vastaanottokeskuksen myöntämää, valtion maksamaa vastaanottorahaa. Vastaanottoraha on tarvehankintaista, eli siihen vaikuttavat turvapaikanhakijan tulot ja varallisuus. Vastaanottorahan myöntämisperusteet ovat samankaltaiset kuin toimeentulotuessa. (Maahanmuuttovirasto 2018c.)

Tässä opinnäytetyössä tuilla tarkoitetaan ainoastaan Kelan etuuksia ja vastaanottorahaa. Näin ollen pois rajautuvat apurahat ja avustukset, läheisiltä saatu taloudellinen tuki, muusta maasta kuin Suomesta saatavat sosiaalietuudet sekä erinäiset kertaluontoiset korvaukset, joita esimerkiksi vakuutusyhtiöt tai valtiokonttori voivat myöntää. Maahanmuuttajien yleisimmät, toimeentulon kannalta merkittävimmät etuudet liittyvät työttömyysturvaan, asumisen tukiin, opintotukeen sekä perhe-etuuksiin (Verho & Tervola, 2015). Etuuksia joita Baana-hankkeen kautta töitä etsivät tyypillisimmin saavat, on kuvailtu tarkemmin luvussa 5.

3.4 Maahanmuuttajat työmarkkinoilla Varsinais-Suomessa

Maahanmuuttajien määrä ja osuus väestöstä ovat kasvaneet Suomessa nopeasti viimeisen 20 vuoden aikana ja Turusta on muodostunut pääkaupunkiseudun jälkeen Suomen suurin vieraskielisen väestön keskittymä (Kostiainen & Laakso 2014, 3). Maahanmuuttajan integroitumisessa uuteen kotimaahansa ja yhteiskuntaan, yksi keskeisimmistä tekijöistä on työllistyminen. Työ ei tarkoita vain taloudellista turvaa, vaan se on merkittävä myös elämänhallinnan, sosiaalisen verkoston sekä suomen kielen oppimisen kannalta. Suurimpia haasteita maahanmuuttajien työllistymisessä ovat puutteellinen kielitaito ja ongelmat ammatillisen pätevyyden rinnastamisessa suomalaisiin tutkintoihin. Lisäksi työnantajatahon asenteet vaikuttavat, sillä Suomessa työnantajilla on melko vähän kokemusta maahanmuuttajista työmarkkinoilla. (Sjöblom-Immala 2006, 3.)

Maahanmuuttajista löytyy valtavasti potentiaalia työvoimapulasta kärsiville työmarkkinoille (Kostiainen & Laakso 2014, 3). Maahanmuuttajien ikäjakauma painottuu työikäisiin. Kaikista maahanmuuttajista työvoimaan, eli joko työttömiin tai työssä oleviin,

lukeutuu noin puolet, miesten osuuden ollessa 53% ja naisten osuuden ollessa 47% (Kostiainen & Laakso 2014,19). Maahanmuuttajien työttömyys on vähentynyt tuntuvasti vuodesta 2000 vuoteen 2017, mutta se on edelleen kantaväestöä selvästi korkeampi. Kaikista työikäisistä maahanmuuttajista työttömiä on noin 25%, kun taas kantasuomalaisten kohdalla vastaava luku oli 12%. Maahanmuuttajien työllisyyden tiedetään paranevan maassa vietettyjen vuosien mukaan (Elinkeinoelämän valtuuskunta 2013, 37.) On huomioitava, että tilastot työllisyysasteesta vaihtelevat hieman riippuen siitä, onko maahanmuuttajat jaoteltu niissä kansallisuuden, kotimaan tai äidinkielen perusteella.

Vuonna 2017 Varsinais-Suomen väestöstä 6,8% oli vieraskielisiä. Tämä tarkoittaa hieman yli 32 400 henkilöä (Tilastokeskus 2018). Vuonna 2015 Varsinais-Suomen alueella työskenteli 9867 ulkomaalaistaustaista henkilöä joko palkansaajina tai yrittäjinä. Tyypillisimmät toimialat olivat hallinto- ja tukipalvelutoiminta, teollisuus sekä sosiaali- ja terveyspalvelut (Kotouttamisen osaamiskeskus 2015.). Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen heinäkuun 2018 työllisyyskatsauksen mukaan ulkomaalaisia työttömiä alueella oli 3044.

Työttömyys on Varsinais-Suomessa ollut maan keskimääräistä tasoa hieman matalammalla. Varsinais-Suomen työmarkkinat ovat keskittyneet palvelualoille, mutta alueen suurimmat työnantajat toimivat meri-, auto, lääke-, metalli- ja elintarviketeollisuudessa. Turku, hallinnon ja koulutuksen keskuksena, työllistää myös runsaasti julkisen sektorin ammattilaisia. On arvioitu, että tulevaisuudessa palvelu-, asiakas- ja asiantuntijatyö yleistyy sekä palvelualoilla että teollisuudessa. (Eures 2017.)

Maahanmuuttajien kotouttamisesta vastaavien tahojen, eli julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden sekä kunnallisten peruspalveluiden tehtävä on järjestää kotouttamista edistäviä toimenpiteitä. Laissa kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) määrätään kuinka alkukartoituksessa tulee arvioida maahanmuuttajan työllistymis-, opiskelu- ja muut kotoutumisvalmiudet sekä esimerkiksi kielikoulutuksen tarpeet. Maahanmuuttajaväestön tarpeet ja kotoutumisen edistäminen on otettava huomioon alueellisia palveluita suunniteltaessa. Varsinais-Suomessakin tehdään monialaista yhteistyötä

maahanmuuttajien kotoutumisen kehittämisessä, mihin osallistuvat kunta, työ- ja elinkeinotoimisto sekä kotoutumisen parissa toimivat järjestöt, yhdistykset ja yhteisöt (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

4 MENETELMÄT

Opinnäytetyön tiedonhankintamenetelminä on käytetty asiantuntijahaastattelua ja dokumenttianalyysiä. Teemahaastattelun avulla pyrin opinnäytetyön tekemisen alkuvaiheilla muodostamaan käsityksen kohderyhmästä, jotka tulevat ohjaustyökalua käyttämään. Kun kohderyhmä oli hahmottunut, lähdin dokumenttianalyysin avulla etsimään tietoa esille nousseista aiheista. Vaikka varsinaisia aineistonhankintamenetelmiä oli vain kaksi, ne palvelivat hyvin tarkoitustaan. Sain vastauksen, mitkä ovat niitä etuuksia, joita työssäni olisi hyödyllistä tarkastella, ja mitä minun tulee tietää Baanan asiakkaiden työsuhteista. Dokumenttianalyysin aineistosta löysin vastaukset siihen, miten palkan saanti vaikuttaa etuuksiin.

4.1 Asiantuntijan teemahaastattelu

Opinnäytetyötä varten haastattelin Baana-hankkeessa työskentelevää monikulttuurisuusasiantuntija Jasmin Al Kurdia. Teemahaastattelussa halusin selvittää vastauksen kahteen pääkysymykseen: Millaisia sosiaalietuksia Baana-hankkeen kautta töitä etsivät maahanmuuttajat yleisimmin saavat? Millaisiin työsuhteisiin (työsuhteen tyyppi ja ammattiala) he Baana-hankkeen kautta työllistyvät?

Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu oli toimiva haastattelumuoto siitä syystä, että tässä haastattelumuodossa voi esittää lisäkysymyksiä ja tarkennuksia haastateltavan vastauksiin perustuen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88). Litteroin haastattelun kirjoittamalla ydinsisällöt ylös. Tällainen propositiotason litterointi oli tämän opinnäytetyön kannalta riittävä, sillä asiantuntijahaastattelun tavoitteena oli saada pariin kysymykseen lyhyet ja selkeät vastaukset (Kananen 2014, 103). Haastattelun tuloksena määriteltiin muun muassa ne sosiaalietuudet, joita tässä opinnäytetyössä käsitellään ja joiden tulisi olla mukana ohjaustyökalussa. Teemahaastattelun aikana nostin esille lisäkysymyksen siitä, millaisia haasteita Baana-hankkeen asiakkaat ovat kokeneet etuuksien ja palkan yhteensovittamisessa.

Tavoitteena ennen haastattelua oli, että löytäisin vähintään kolme tyypillistä etuutta, jota Baana-hankkeen asiakkaat saavat. Taulukkomaisen ohjaustyökaluun muodostaminen ei olisi kovin mielekästä, jos etuuksia olisi vähemmän kuin kolme. Koska ohjaustyökalu on suunniteltu ensisijaisesti Baanan asiakkaiden ja asiantuntijoiden käyttöön, pidin tärkeänä, että lopputulos hyödyttäisi nimenomaan Baana-hanketta, ei vain yleisesti maahanmuuttajia, jotka pohtivat palkansaannin vaikutuksia etuuksiin. Tilastoita tutkimalla olisin voinut selvittää maahanmuuttajien tyypillisimpiä etuuksia, mutta silloin minulta olisi jäänyt saamatta tärkeä tieto juuri Baanan asiakasryhmästä.

Haastattelussa esiin nousi viisi tyypillistä Baana-hankkeen asiakkaiden saamaa etuutta. Tyypillisistä työsuhteista ja ammattialoista kysyttäessä minulle muodostui kuva siitä, millaisissa ohjaustilanteissa työkalua käytetään. Ohjaustyökalun sisällön muodostamisen kannalta oli oleellista, tekevätkö Baana-hankkeen asiakkaat paljon esimerkiksi keikkaluonteista työtä. Lisäksi esittämäni kysymys siitä, millaisia haasteita Baanan asiakkailta on ollut palkan ja etuuksien yhteensovittamisessa, toi esille käytännön tilanteita, joihin jatkossa toivon ohjaustyökalun tuovan vastauksen. Pidän haastattelua onnistuneena, sillä sain selkeät vastaukset esittämiini kysymyksiin.

4.2 Dokumenttianalyysi

Dokumenttianalyysi on tiedonkeruumenetelmä, jossa kirjoitetussa muodossa olevista aineistoista pyritään löytämään tietoa, josta olisi hyötyä oman tutkimusongelman ratkaisussa. Dokumenttianalyysin aineistot ovat aina olemassa olevia, aikaisemmin tuotettuja materiaaleja. Aineistot voivat olla esimerkiksi verkkosivuja, lakeja, sähköposteja, muistioita, tutkimuksia, raportteja tai tilastoja, käytännössä siis mitä tahansa ihmisen tuottamia kirjallisia, kuvallisia tai äänitettyjä dokumentteja. (Kananen 2014, 90.)

Kirja-aineistosta tämän opinnäytetyön tekemisessä hyödyllisimpiä ovat olleet maahanmuuttajien työllisyyteen ja sosiaalietuuksien käyttöön liittyvä teokset, kuten vuodelta 2014 oleva Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisema tutkimus Maahanmuuttajien työllistyminen. Lisäksi dokumenttianalyysissä on hyödynnetty Sisäasianministeriön selvitystä Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut vuodelta 2009, jossa on sy-

vennytty palkansaannin ja etuuksien yhdistämisen haasteisiin. Muista tässä opinnäytetyössä käytettyjä aineistoja ovat Kansaneläkelaitoksen internetsivut, tilastot ja raportit, Maahanmuuttoviraston internetsivut sekä Suomen laista muun muassa Ulkomaalaislaki 301/2004, Laki toimeentulotuesta 1412/1997, Laki kansainvälistä suojelua haakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011, sekä Työttömyysturvalaki 1290/2002.

Kirjallista aineistoa analysoitiin teemoittelemalla opinnäytetyön kannalta tärkeitä aihepiirejä. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että kuhunkin sosiaalietuuteen liittyvät internet-sivustot, lait ja tilastot koottiin yhteen. Maahanmuuttajien työllisyystilanteeseen liittyvät aineistot ja tutkimukset koottiin myös omaksi kokonaisuudekseen. Kerättyjä tietoja verrattiin toisiinsa ja tämän pohjalta syntyi käsitys siitä, millaisia tukia maahanmuuttajat saavat, miltä maahanmuuttajien työmarkkinat näyttävät sekä millaisia taloudellisia haasteita sosiaalietuuksien ja palkansaannin riippuvuudet aiheuttavat.

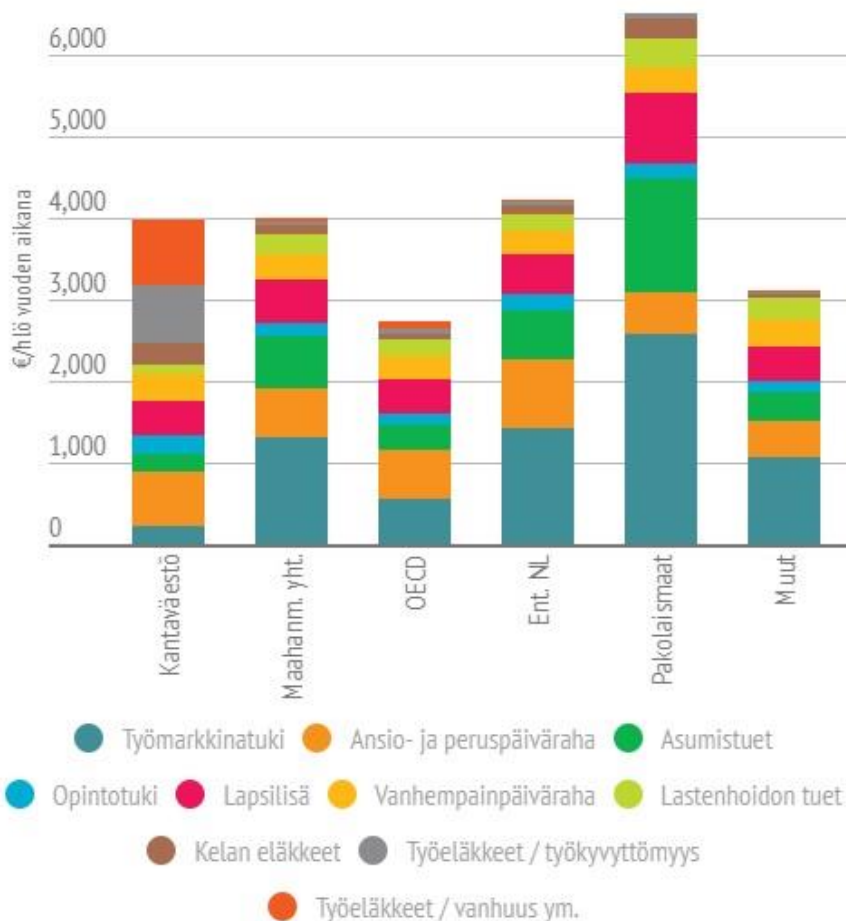
5 OHJAUSTYÖKALUSSA KÄSITELTÄVÄT ETUUDET

Lähtökohtaisesti Suomessa pysyvästi asuvat maahanmuuttajat saavat samoja Kelan sosiaalietuuksia kuin kantasuomalaisetkin. Maahanmuuttajien erityistuki lakkautettiin vuonna 2011, jolloin sen piiriin kuuluvat henkilöt siirrettiin takuueläkkeen saajiksi. Maahanmuuttajan erityistuen tarkoituksena oli turvata pitkäaikaisesti Suomeen muuttaneen henkilön toimeentulo vanhuuden ja työkyvyttömyyden ajalta (Kela 2018b). Kotoutumistuen maksaminen lakkautettiin vuonna 2015, jolloin se muuttui samansuuriseksi työmarkkinatueksi (Kela 2015). Tällä hetkellä mitään Kelan tukia ei ole kohdistettu erityisesti maahanmuuttajille. Vastaanottokeskuksen tarjoama vastaanotto-raha on ainoa tässä opinnäytetyössä kuvailtu tuki, joka on korvamerkitty Suomeen muuttaneelle ulkomaan kansalaiselle, tarkemmin turvapaikanhakijalle (Maahanmuuttovirasto 2018a).

Se, onko maahanmuuttaja oikeutettu suomalaiseen sosiaaliturvaan, riippuu siitä, kuinka pitkään henkilö aikoo olla Suomessa, mikä on henkilön kotimaa ja mikä on Suomeen muuton syy (Kela 2018c). Maahanmuuttajan oikeus sosiaali- ja terveystalvveluihin riippuu hänen oleskelulupansa luonteesta. Pääsääntöisesti henkilön vakituisen asuinpaikkakunnan ollessa Suomessa, on hän oikeutettu Suomen sosiaaliturvaan (Sosiaali ja terveysministeriö 2018). Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä perustuu maassa asumiseen, ja maahan vakituisesti muuttava henkilö kuuluu muuttopäivästä alkaen Suomen sosiaaliturvaan, ja on oikeutettu myös Kelan etuuksiin. Joissakin etuuksissa edellytetään tietyn pituista asumisaikaa ennen kuin sitä voidaan myöntää (Kela 2018d).

Kela julkaisemassa tutkimuksessa vuodelta 2011, on verrattu eri maahanmuuttajaryhmien saamia tukia kantasuomalaisen väestön saamiin tukiin. Tilastossa on huomioitu yleisimmät toimeentuloa turvaavat etuudet, kuten työttömyysturva, asumisen tuet, opintotuki sekä perhe- ja eläke-etuudet. Toimeentulotuki on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle, sillä tutkimusajankohtana toimeentulotukea ei myöntänyt Kela, vaan hakijan

asuinkunta. Tutkimuksessa huomattiin, että työikäiset, eli 17-64-vuotiaat, maahanmuuttajat käyttivät asukasta kohden noin neljänneksen kantaväestöä enemmän sosiaalietuuksia. Työttömyystukien ja asumistukien kohdalla ero oli merkittävin, sillä maahanmuuttajat saivat kyseisiä tukia noin kaksi kertaa useammin kuin kantasuomalaiset. Perhe-etuuksia maahanmuuttajat käyttivät kantaväestöä enemmän, mutta opintotukea puolestaan vähemmän. (Verho & Tervola, 2015.)

Kuvio 1, Työikäisten keskimääräiset sosiaaliturvaetuudet kantaväestölle sekä maahanmuuttajaryhmille vuonna 2011 (Verho & Tervola, 2015).

Yllä olevassa kuviossa on kuvattu työikäisten keskimääräiset sosiaaliturvaetuudet kantaväestölle sekä maahanmuuttajaryhmille vuonna 2011. Tutkimuksessa maahanmuuttajat on jaoteltu neljään ryhmään: OECD-maista (mukaan lukien Viro), entisen Neuvostoliiton maista, pakolaismaista ja muista maista muuttaneisiin. Maahanmuuttajien ryhmäkohtaiset erot olivat suuria etenkin työttömyysetuuksien suhteen. Pakolaismaista muuttaneet käyttivät eniten etuuksia henkilöä kohden, kun taas OECD-maista

muuttaneiden etuudet asukasta kohden olivat tutkimuksen ryhmistä pienimpiä. Maahanmuuttajien kantaväestöä suurempaa tukien käyttöä selittää parhaiten heikon työllisyystilanteen aiheuttama työttömyys, kantaväestöä nuorempi ikärakenne, jolloin lapsiperheiden tukia käytetään enemmän, sekä pienituloisuus, joka kasvattaa asumistukien osuutta. Tästä huolimatta kaikista Suomessa maksetuista etuuksista vain 5% meni maahanmuuttajille. (Verho & Tervola, 2015.)

Banan kautta töitä etsivät maahanmuuttajat tulevat erilaisista elämäntilanteista ja he saavat erilaisia tukia. Hankkeen monikulttuurisuusasiantuntijaa haastateltaessa sosiaalietuuksien käytön suhteen erottui kuitenkin kolme selkeää ryhmää. Nämä ryhmät olivat turvapaikanhakijat, jotka saavat vastaanottorahaa, opintotukea saavat maahanmuuttajat sekä monia yhtäaikaista tukia saavat maahanmuuttajat. Näitä yhtäaikaista tukia olivat tyypillisesti työttömyysetuudet, asumistuki sekä toimeentulotuki. (Al Kurdi 2018.)

Seuraavissa alaluvuissa on kuvailtu kuutta maahanmuuttajille tyypillistä tukea. Haastattelun perusteella tarkasteltavaksi valikoituivat työttömyystuet, opintotuki, toimeentulotuki, vastaanottoraha sekä asumistuki. Lisäksi perehdytään lapsiperheiden tukiin, jotka ovat Verho & Tervolan tutkimuksen (2015) mukaan rahamäärällisesti katsottuna merkittävimpien maahanmuuttajien etuuksien joukossa. Etuuksien euromääräisiä summia tarkasteltaessa on huomioitava, että tähän opinnäytetyöhön käytetyt luvut ovat vuodelta 2018. Monet etuudet on sidottu elinkustannusindeksiin, ja summat saattavat vaihdella vuosittain. Poliittiset päätökset ja sosiaaliturvaan tehtävät uudistukset voivat muuttaa lukuja merkittävästikin.

5.1 Työttömyysetuudet

Työttömyysetuuksia maksavat työttömyyskassat ja Kela. Tässä opinnäytetyössä perehdytään vain Kelan maksamiin työttömyysetuuksiin eli työttömyyspäivärahaan ja työmarkkinatukeen. Kelan maksamaa työttömyyspäivärahaa kutsutaan peruspäivärahaksi, erotuksena työttömyyskassan työttömyyspäivärahasta, jota taas kutsutaan ansiosidonnaiseksi päivärahaksi (Kela 2016, 238). Työttömyysetuuksista säädetään

Työttömyysturvalaissa (1290/2002), jossa työttömyysturvan tarkoituksiksi määritellään, että sillä turvataan työnhakijan taloudelliset mahdollisuudet hakea töitä ja päästä tai palata työmarkkinoille, korvaamalla työttömyyden aiheuttamia menetyksiä.

Työttömyysetuuksia voi hakea, kun jää työttömäksi tai päättää opinnot, eikä ole työpaikkaa. Etuuksia saadakseen työttömän on oltava työmarkkinoiden käytettävissä, eli hänen on oltava valmis kokoaikaiseen työhön Julkisten työ- ja elinkeinopalveluiden (TE-palveluiden) edellytysten mukaisesti. Henkilön tulee ilmoittautua ensin työttömäksi työnhakijaksi TE-palveluihin, jonka jälkeen hän voi hakea Kelasta työttömyysetuutta. Se, mitä etuutta henkilön on mahdollista hakea, riippuu siitä, millainen työhistoria henkilöllä on ennen työttömyyttään (Kela 2016, 238-243.). Maahanmuuttajista puhuttaessa on huomioitava, että työttömyysturvalain 2 luvun 2§:ssa on ulkomaalaisia työttömiä koskeva erityisehto. Sen mukaan ulkomaalaisella, joka oleskelee Suomessa tilapäisen, työperusteisen oleskeluluvan perusteella, ei ole oikeutta Kelan työttömyysetuuksiin. (Työttömyysturvalaki 1290/2002.)

Peruspäivärahaa voivat hakea työkäiset henkilöt, jotka täyttävät *työssäoloehdot*. Työssäoloehto täyttyy, kun henkilö on 28 edellisen kuukauden, eli niin sanotun tarkastelujakson, aikana ollut 26 kalenteriviikkoa työssä, jossa työtuntimäärä on vähintään 18 tuntia viikossa, ja jossa palkka on ollut työehtosopimuksen mukainen. Tarkastelujaksoa on mahdollista pidentää jopa seitsemällä vuodella perustuen sairautteen, päätoimisiin opintoihin tai enintään 3-vuotiaan lapsen hoitoon. Vaihtoehtoisesti työssäoloehto täyttyy, mikäli henkilö on toiminut yrittäjänä vähintään 15 kuukautta työttömyyttä edeltäneen neljän vuoden aikana ja yritystoiminta on ollut riittävän laajaa. Peruspäivärahaa voi saada enintään 300, 400 tai 500 päivää, riippuen henkilön työhistoriasta ja iästä. (Kela 2016, 238-243.)

Työmarkkinatukeen on oikeus niillä 17-64-vuotiailla, jotka eivät täytä työssäoloehdot tai jotka ovat jo saaneet peruspäivärahaa enimmäisajan. Alle 25-vuotiaille on lisäksi määrätty työmarkkinatuen saamiselle erityisehtoja, kuten vaatimus ammatillisesta koulutuksesta. Työmarkkinatuki on tarveharkintainen, eli omien tulojen lisäksi myös muut etuudet pienentävät tuen määrää. Sellaisetkin tulot, jotka on saatu muuna kuin

työttömyysaikana, voivat vaikuttaa työmarkkinatuen suuruuteen. (Kela 2016, 238-243.)

Sekä peruspäivärahan että työmarkkinatuen suuruus vuonna 2018 on 32,40 euroa päivässä ja se maksetaan viideltä päivältä viikossa. Työttömyysturvan aktiivimallin mukaan summa voi laskea 65 päivän tarkastelujakson jälkeen 30,90 euroon päivässä, mikäli mallin vaatima aktiivisuus ei toteudu (Kela 2018f). Työttömyyspäivärahasta vähennetään verot. Summa on kansaneläkeindeksiin sidottu, joten se voi vaihdella vuosittain. Työttömyysetuuksiin voidaan maksaa lapsikorotusta alaikäisten lasten lukumäärän mukaan enintään 9,90 euroa päivässä. Etuuteen on mahdollista saada myös korotusta 4,74 euroa päivässä, mikäli henkilö on ollut *työllistymistä edistävien palveluiden* piirissä. Työllistymistä edistäviksi toimenpiteiksi katsotaan omaehtoinen opiskelu, työvoimakoulutus, työnhakuvalmennus ja uravalmennus, työkokeilu ja koulutuskokeilu sekä kuntouttava työtoiminta. (Kela 2016, 238-243.)

Satunnaisen työskentelyn kannalta merkittävää on *soviteltuun työttömyysetuuteen* liittyvät säädökset. Tämä tarkoittaa tilannetta, jossa osa-aikatyötä tai keikkatyötä tekevän henkilön tulot sovitellaan yhteen työttömyysetuuden kanssa. Myös muut tulot, kuten pääomatulo tai muut etuudet vaikuttavat sovitellun työttömyysetuuden määrään. Soviteltua työttömyysetuutta maksetaan, jos henkilö esimerkiksi tekee tilapäisesti enintään 2 viikkoa kestäväää kokoaikatyötä tai osa-aikatyötä, jonka työaika sovitelujakson aikana on enintään 80 % alalla sovellettavasta kokoaikatyön ajasta. Peruseriaate, jolla soviteltu työttömyysetuus lasketaan, on että jokainen palkkana maksettu euro vähentää työttömyysetuutta 50 senttiä. (Työttömyysturvalaki 1290/2002.)

Tämän opinnäytetyön kannalta hyvin oleellinen tieto on se, että ansiolla on *suojaosa*. Sovitellun työttömyysetuuden suojaosa on 300 euroa. Henkilö voi siis tienata 300 euroa kuukaudessa bruttopalkkaa ilman, että se vähentää lainkaan työttömyysetuutta. Työmarkkinatuen kohdalla tilanne on hieman monimutkaisempi, sillä yksinasuvalla työmarkkinatuen saajalla saa olla muita tuloja korkeintaan 311 euroa kuukaudessa ja sen ylimenevästä osasta työmarkkinatukea vähennetään 75%. Avio- tai avoliitossa asuvalla ja perheellisellä kuukausittainen tuloraja on 1 044 euroa. Tuloraja nousee

130 euroa kuukaudessa jokaisesta huollettavasta lapsesta. Avo- ja avioliitossa asuvilta sekä perheellisiltä täydestä työmarkkinatuesta tulorajan yli menevistä tuloista vähennetään 50 %. (Kela 2018e.)

5.2 Opintotuki

Opintotueksi kutsutaan usean eri tuen kokonaisuutta, johon kuuluvat opintoraha ja mahdollinen huoltajakorotus, opintolainan valtioneuvoston takaus sekä asumislisä. Suurin osa opiskelijoista siirtyi yleisen asumistuen piiriin opintotuen muutoksen jälkeen elokuussa 2017, jonka jälkeen asumislisää saa vain tarkoin määritellyissä tilanteissa, esimerkiksi opiston asuntolassa asuttaessa. Opintotuki on tarkoitettu turvaamaan toimeentuloa opintojen aikana. Opintotukeen on oikeutettu päätoimisesti opiskeleva, oppilaitokseen hyväksytty ja opinnoissaan etenevä henkilö, jolla on tarvetta taloudelliseen tukeen. (Kela 2018g.)

Opintoraha on toisen asteen opiskelijoille ja korkeakouluopiskelijoille samaan suuruuteen. Summaan voi kuitenkin vaikuttaa henkilön ikä, asuuko hän itsenäisesti vai vanhempiensa luona, onko hän avioliitossa tai alaikäisen lapsen huoltaja. Itsenäisesti asuva, 18 vuotta täyttänyt ja lapseton opiskelija saa vuonna 2018 opintorahaa 250,28 euroa kuukaudessa. Huoltajakorotuksen kanssa summa on 325,28 euroa kuukaudessa. Opintorahasta vähennetään pääsääntöisesti 10% veroa. Yli 18-vuotias voi saada lisäksi opintolainan valtioneuvoston takauksesta 650 euroa kuukautta kohti. (Kela 2018i.)

Opintotukea on mahdollista hakea toisen asteen opintoihin, korkeakouluopintoihin, joihinkin yksityisiin oppilaitoksiin sekä aikuisina suoritettaviin perusopintoihin. Opintotukea voi saada myös korkeakoulu-, lukio- tai ammattitutkintoon valmentaviin koulutuksiin. Opintotuen saamiselle on kuitenkin asetettu muutamia tarkennuksia niille maahanmuuttajille, jotka eivät ole Suomen kansalaisia. Opintotukea saadakseen maahanmuuttajan on vakituisesti asuttava Suomessa ja hänen Suomeen muuttamisen syyn on oltava jokin muu kuin opiskelu. Henkilöllä tulee myös olla jatkuva tai pysyvä oleskelulupa. (Kela 2018g.)

Opintotuen saajalla voi olla muitakin tuloja, kuten palkka- ja pääomatuloja, muita etuuksia tai apurahoja. Se, paljonko henkilö voi tienata menettämättä opintotukia, riippuu siitä, montako tukikuukautta hän käyttää vuodessa. Jokaista tukikuukautta kohden on asetettu euromääräinen raja, jonka verran voi ansaita menettämättä tukia. Myös jokaista tuetonta kuukautta kohden on oma rajansa. Tulojen valvonnassa otetaan huomioon veronalaiset bruttotulot, apurahat sekä ulkomailta saadut tulot. Opintorahaa tai yleistä asumistukea ei kuitenkaan huomioida tuloiksi. (Kela 2018h.)

Pääsääntö opiskelijan omien tulojen valvonnassa on se, että jokaista tukikuukautta kohden opiskelija voi saada enintään 667 euroa tuloja. Tuettomina kuukausina opiskelija saa tienata enintään 1990 euroa. Näin ollen esimerkiksi opiskelija, joka saa opintotukea elokuun alusta toukokuun loppuun ja käyttää 10 tukikuukautta lukuvuodessa, voi tienata vuodessa 10 650 euroa ($10 \cdot 667 + 2 \cdot 1990$). Tulot voivat syntyä minkä kuukauden aikana tahansa, sillä tuloja seurataan lukuvuosikohtaisesti. Vuosituloraja saa ylittyä enintään 222 eurolla, ilman että sitä huomioidaan tulovalvonnassa. On huomioitava, että opintojen aloittamis- ja päättämivuoteen liittyy poikkeuksia. Kaikki kappaleessa mainitut summat ovat voimassa vuosina 2018 ja 2019. (Kela 2018h.)

Opiskelija on itse vastuussa siitä, etteivät tulot ylitä vuositulorajaa. Jos opiskelija kuitenkin huomaa tienanneensa enemmän, hän voi välttyä opintotuen takaisinperinnältä perumalla tukea etukäteen tai palauttamalla jo saatuja tukia. Hän voi myös opintotukea hakiessaan hakea sitä vain osalle opiskelukuukausista, jolloin lukuvuosikohtainen tuloraja nousee. Tuen peruminen tai palauttaminen itse on kannattavaa, sillä takaisinperintätilanteessa liikaa maksetusta tuesta peritään 7,5% korko. (Kela 2018i.)

5.3 Toimeentulotuki

Toimeentulotuki on henkilön tai perheen viimesijainen taloudellinen tuki, jolla on tarkoitus rahoittaa välttämättömiä perusmenoja. Tuki on tarveharkintainen, eli tuen tarve ratkaistaan jokaisen hakijan kohdalla hänen tilanteensa perusteella. Toimeentulotuki muodostuu kolmesta osasta, jotka ovat perustoimeentulotuki, täydentävä toimeentulotuki ja ehkäisevä toimeentulotuki. Näistä tuista ainoastaan perustoimeentulotuesta

päättää Kela, muut tuet käsittelee hakijan kotikunta (Kela 2018j). Tässä alaluvussa käsitellään perustoimeentulotukea.

Perustoimeentulotuki on tarkoitettu välttämättömien perusmenojen kattamiseen tilanteissa, joissa ensisijaiset tuet on haettu, mutta ne eivät ole riittävät. Tuen on tarkoitus olla tilapäistä. Se voidaan myöntää myös silloin, kun ensisijaiseen etuuteen liittyvää hakemusta ei ole vielä käsitelty. Ihminen saa perustoimeentulotukea siis tyypillisesti muiden tukien lisänä, esimerkiksi asumistuen ja työmarkkinatuen tai opintotuen lisäksi. Perustoimeentulotuen määrään vaikuttavat kaikki hakijan sekä hänen perheensä käytettävissä olevat tulot ja varat. Tuloiksi lasketaan myös muut sosiaalietuudet. (Kela 2018j.)

Perustoimeentulotuen kuukausittaisen perusosan määrä on yksin asuvalle 491,21 euroa ja yhteistaloudessa asuvalle täysi-ikäiselle 417,53 euroa. Yksinhuoltajille määrä on korkeampi, kun taas vanhempiansa kanssa asuvalle aikuiselle matalampi. Lapsista toimeentulotukea maksetaan oman taulukkonsa mukaan. Summaa voidaan pienentää 20% tai 40%, mikäli henkilö laiminlyö velvollisuutensa pitää huolta itseltään ja elatuksestaan. Kela voi myöntää toimeentulotukea erikseen myös esimerkiksi muuttokustannuksiin, vuokravakuuteen tai terveydenhuoltomenoihin, kuten silmälasien hankintaan. (Kela 2018k.)

Perustoimeentulotuki ei ota huomioon ”vähäisiksi katsottavia ansioita”. Vähäisiksi katsottaviksi ansioiksi Laki toimeentulotuesta on määritellyt 150 euroa. Tämä 150 euroa kuukaudessa on siis ansiotulovähennys, joka ei vaikuta toimeentulotuen määrään. Ansiotulovähennys tehdään sekä toimeentulotuen hakijan, että jokaisen perheenjäsenen ansiotuloista erikseen. Jos palkkatulot ovat suuremmat, kuin 150 euroa kuukaudessa, ne huomioidaan seuraavien kuukausien perustoimeentulotukea laskettaessa. (Kela 2018l.)

5.4 Vastaanottoraha

Vastaanottoraha on turvapaikanhakijoille suunnattu taloudellinen tukimuoto. Sen tarkoituksena on mahdollistaa välttämättömien perustarpeiden saanti siksi ajaksi, kun turvapaikanhakijan turvapaikkahakemusta käsitellään. Rahaa ei saa automaattisesti, vaan sitä tulee hakea vastaanottokeskukselta, joka myöntää avustuksen, mikäli katsoo sen tarpeelliseksi. Vastaanottorahaan on oikeutettu vain sellaiset henkilöt, jolla ei ole tuloja tai varallisuutta. Myös puolison tulot otetaan huomioon vastaanottorahaa myönnettäessä. (Maahanmuuttovirasto 2018c.)

Vastaanottorahasta turvapaikanhakijan olisi tarkoitus maksaa kaikki välttämättömät menonsa, sisältäen ruuan, vaatteet, hygieniatarvikkeet sekä lääkkeet. Vastaanottorahan myöntämisessä sovelletaan samaa tarveharkintaa kuin toimeentulotuen myöntämisessä (SPR Turun vastaanottokeskus 2018). Avustuksen käyttöä ei kuitenkaan valvota, joten turvapaikanhakija saa itse päättää, mihin rahat käyttää. Saadakseen vastaanottorahaa pitää turvapaikanhakijan huolehtia hänelle kuuluvista velvollisuuksista, joita ovat työ- ja opintotoimintaan osallistuminen. Oppivelvollisuusikäisten lasten tulee käydä perusopetukseen valmistavassa opetuksessa. Työtoiminnalla tarkoitetaan yleensä vastaanottokeskuksen siivoamista ja opintotoiminta on tyypillisimmin suomenkielen opettelu ja suomalaiseen yhteiskuntaan tutustumista (Hurmerinta & Mikkonen 2017.). Mikäli turvapaikanhakija kieltäytyy velvollisuuksistaan, voidaan hänen vastaanottorahastaan vähentää määrääjaksi enintään 20% (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011.)

Vastaanottorahan suuruus on enimmillään 312,23 euroa kuukaudessa. Tämän summan saavat täysi-ikäiset yksinasuvat tai yksinhuoltajat, kun taas muille yli 18-vuotiaille summa on 263,78 euroa. Perheensä kanssa asuvat lapset saavat vastaanottorahaa 199,18 euroa kuukaudessa. Jos turvapaikanhakija saa ateriat vastaanottokeskuksesta, vastaanottoraha on huomattavasti pienempi, summan ollessa maksimissaan 91,52 euroa kuukaudessa. Jos turvapaikanhakijalla on erityistarpeita, jonka vuoksi vastaanottoraha ei riitä välttämättömiin menoihin, voi vastaanottokeskus tarveharkintaisesti myöntää täydentävää vastaanottorahaa. (Maahanmuuttovirasto 2018c.)

Turvapaikanhakijalla on oikeus tehdä palkkatyötä myös sinä aikana, kun hänen turvapaikkahakemustaan ei ole vielä ratkaistu. Oikeus työhön kuuluu yleismaailmallisiin ihmisoikeuksiin, eikä työnteko-oikeutta tarvitse Suomessa erikseen hakea (Maahanmuuttovirasto 2018d). Turvapaikanhakijoiden kohdalla on huomioitavaa, että he saavat tehdä palkkatyötä joko kolmen tai kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun he ovat ilmoittaneet viranomaiselle hakevansa turvapaikkaa Suomesta. Kolme kuukautta on odotusaika niillä henkilöillä, joilla on ollut esittää voimassaoleva ja aito matkustusasiakirja viranomaiselle turvapaikkahakemuksen yhteydessä, kun taas ilman matkustusasiakirjoja tulleen henkilön tarvitsee odottaa puoli vuotta, jotta saa tehdä palkkatyötä (Sisäministeriö 2018).

Koska vastaanottorahan myöntämisessä sovelletaan samaa tarveharkintaa kuin toimeentulotuessa, myös palkansaannin vaikutuksia vastaanottorahan myöntämiseen voidaan tarkastella toimeentulotuen kautta (SPR Turun vastaanottokeskus 2018). Toimeentulotuen tavoin vastaanottoraha on viimesijainen etuus, jonka saamisen ehtona on, että henkilö tarvitsee tukea välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin. Vastaanottorahaa saavan turvapaikanhakijan tulee keskustella vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijän kanssa siitä, kuinka palkan saaminen vaikuttaa vastaanottorahaan juuri hänen tilanteessaan (Mononen 2016, 13). Laki toimeentulotuesta linjaa, että vähäiset ansiotulot eivät vaikuta toimeentulotukeen. Tästä voisi päätellä, että vähäiset ansiotulot eivät vaikuta myöskään vastaanottorahaan. Vähäisiksi ansioiksi on määritetty alle 150 euroa kuukaudessa (Laki toimeentulotuesta 1412/1997).

5.5 Asumisen tuet

Kelasta on mahdollista hakea rahallista tukea asumisen kustannuksiin erilaisissa tilanteissa. Kolme eri asumistukityyppiä ovat yleinen asumistuki, eläkkeensaajan asumistuki sekä sotilasavustuksen asumisavustus. Näistä yleinen asumistuki on selvästi käytetyin tukityyppi ja vuonna 2016 yleisen asumistuen piirissä oli yli 500 000 henkilöä (Kela 2017, 32). Tilastossa ei näy vuoden 2017 elokuussa tapahtunut opiskelijoiden asumistuen muutos, jolloin suurin osa opiskelijoista siirtyi yleisen asumistuen pii-

riin, opintotuen asumislisän sijaan. Tässä opinnäytetyössä käsitellään yleistä asumistukea, sillä maahanmuuttajista vain pieni osa saa muuta kuin kyseistä asumistukea (Tervola & Verho 2014, 21).

Yleinen asumistuki on tarkoitettu pienituloisille henkilöille asumisesta johtuvien kulu- jen maksamiseen. Tuki maksetaan *ruokakunnittain*. Ruokakunnalla tarkoitetaan yleensä yhtä tai useampaa samassa taloudessa elävää henkilöä, huolimatta siitä, mikä henkilöiden suhde toisiinsa on. Ruokakunnaksi katsotaan yhteisellä vuokrasopi- muksella samassa asunnossa asuvat ihmiset, avo- ja aviopuolisot, samassa asun- nossa asuvat lähisukulaiset sekä muut samassa asunnossa pysyvästi asuvat henki- löt. Aviopuolisot katsotaan samaan ruokakuntaan kuuluvaksi, vaikka he asuisivat eri asunnoissa, mikäli erillään asumisen syy on muu kuin välien rikkoutuminen. Jos asunnon osat vuokrataan erillisillä vuokrasopimuksilla, kuuluvat henkilöt eri ruoka- kuntiin, sillä ehdolla että he eivät ole avo- tai aviopuolisoita tai lähisukulaisia. Asumis- tukea voi hakea yksi henkilö ruokakuntaa kohti. (Laki yleisestä asumistuesta 938/2014.)

Asumistukea voidaan maksaa Suomessa sijaitsevan vakinaisen vuokra-asunnon, asumisoikeusasunnon, osaomistusasunnon tai omistusasunnon asumismenoihin. Asumistuen suuruuteen vaikuttavat asunnon sijaintikunta, ruokakuntaan kuuluvien ai- kuisten ja lasten lukumäärä sekä tukea hakevan ruokakunnan yhteenlasketut kuu- kausitulot. Sen sijaan asunnon koko, ikä tai varustetaso eivät vaikuta asumistukeen. Se, mitä Kela katsoo hyväksyttäväksi asumismenoksi, riippuu asumistyyppistä. Esi- merkiksi vuokra-asunnon kohdalla asumismenoksi hyväksytään vuokra sekä erilliset lämmitys- ja vesimaksut. (Laki yleisestä asumistuesta 938/2014.)

Yleisen asumistuen määrä lasketaan siten, että asumistuki on 80% hyväksyttävien asumismenojen ja perusomavastuun erotuksesta. Perusomavastuulla puolestaan on oma laskukaavansa, johon vaikuttavat ruokakunnan bruttokuukausitulot sekä aikuis- ten ja lasten määrä. Kaikista pienituloisimpien kohdalla (eli jos bruttotulot ovat yhden hengen ruokakunnassa alle 696 euroa kuukaudessa), perusomavastuuta ei ole. Jos asumismenot ovat suuremmat kuin enimmäisasumismenoille asetetut rajat, laske- taan tuki enimmäismäärän mukaan. Enimmäisasumismenojen laskentaan vaikuttavat

ruokakunnan koko ja asunnon sijaintikunta. Turussa yhden hengen ruokakunnan enimmäisasumismenojen raja on 390 euroa kuukaudessa ja neljän hengen ruokakunnalla vastaava luku on 856 euroa kuukaudessa. (Kela 2018m.)

Henkilön saamat tulot vaikuttavat asumistuen määrään. Tuloina huomioidaan ansio- ja pääomatulot sekä suurin osa yleisimmistä sosiaalietuuksista. Tällaisia sosiaalietuuksia ovat esimerkiksi peruspäiväraha ja työmarkkinatuki, lasten kotihoidon tuki sekä opintoraha. Toimeentulotuki ei vaikuta asumistukeen. Jos henkilön tulot vaihtelevat kuukausittain, ne lasketaan keskiarvotulona. Kela tekee ruokakunnan yhteenlasketuista palkkatuloista aina *ansiotulovähennyksen*, joka on 300 euroa kuukaudessa. Tätä tuloa ei siis huomioida lainkaan asumistuen laskennassa. (Laki yleisestä asumistuesta 938/2014.)

Alla olevassa taulukossa on kuvattu tulojen vaikutusta asumistukeen. Vasemmalla puolella on esitetty ruokakunnan kokoon suhteutetut alarajat, eli jos tulot jäävät alle kuvatun rajan, asumistuen saa enimmäismääräisenä. Oikealla puolella taulukkoa on puolestaan ruokakunnan kokoon suhteutetut ylärajat. Jos bruttotulot ylittävät esitetyt rajat, ruokakunta ei ole oikeutettu asumistukeen lainkaan. Varsinais-Suomen kunnista Turku ja Raisio kuuluvat vyöhykkeeseen III, muut kunnat vyöhykkeeseen IV.. Taulukkoa luettaessa on huomioitava, ettei siihen ole laskettu ansiotulovähennystä. (Kela 2018n.)

Kuvio 2, Taulukko asumistuesta

Tulot eivät vaikuta asumistukeen ollenkaan, jos ne ovat enintään e/kk

Asumistukea ei voi saada ollenkaan, jos bruttotulot ylittävät euroa/kk

Ruokakunta, hlö (aikuiset+lapset)	Bruttotulojen raja (e/kk), jolla perusomavastuuta ei ole	Ruokakunta, hlö (aikuiset+lapset)	Ryhmä I	Ryhmä II	Ryhmä III	Ryhmä IV
1 (1+0)	719	1 (1+0)	1 860	1 822	1 579	1 470
2 (1+1)	940	2 (1+1)	2 622	2 553	2 229	2 065
3 (1+2)	1 161	3 (1+2)	3 324	3 212	2 814	2 619
4 (1+3)	1 382	4 (1+3)	3 921	3 875	3 352	3 133
2 (2+0)	818	2 (2+0)	2 500	2 431	2 107	1 943
3 (2+1)	1 039	3 (2+1)	3 202	3 090	2 692	2 497
4 (2+2)	1 260	4 (2+2)	3 799	3 663	3 230	3 011
5 (2+3)	1 481	5 (2+3)	4 346	4 194	3 730	3 499

(Kela 2018n.)

Kuviosta on siis nähtävissä, että esimerkiksi turkulaisen ruokakunnan, johon kuuluu kaksi aikuista, tuloraja maksimimääräisen asumistuen saamiselle on 818 euroa kuukaudessa. Jos molemmat henkilöt ovat opintorahaa saavia opiskelijoita ja toinen heistä tekee osa-aikatyötä niin, että ansiotulot ovat 500 euroa kuukaudessa, ovat he oikeutettuja maksimimääräiseen asumistukeen, kun huomioon otetaan myös ansiotulon vähennys. Kun samaisen ruokakunnan bruttotulot ylittävät 2407 euroon kuukaudessa, asumistukea ei saa lainkaan.

5.6 Lapsiperheiden tuet

Lapsiperheitä tuetaan Suomessa taloudellisesti monin tavoin. Tässä alaluvussa tarkastelun kohteeksi on valittu kolme yleisintä tukea, eli lapsilisä, vanhempainpäiväraha ja kotihoidon tuki. Väestöryhmän kokoon suhteutettuna maahanmuuttajaväestölle maksetaan kantaväestöä enemmän lapsilisiä sekä kotihoidon tukia, mutta vähemmän vanhempainpäivärahoja. Kotihoidon tukien ja lapsilisien suurempi määrä

selittyy sillä, että maahanmuuttajat ovat keskimäärin kantaväestöä nuorempia ja lasten lukumäärä maahanmuuttajaperheissä on keskimäärin kantaväestöä suurempi. Vanhempainpäivärahojen suhteellisesti pienempi määrä johtuu siitä, että maahanmuuttajat ovat useammin pienituloisia ja vanhempainpäiväraha on ansiosidonnainen etuus. (Verho & Tervola, 2014, 25).

Erot vanhempainpäivärahan ja kotihoidontuen sukupuolittaisissa saajaosuuksissa ovat merkittäviä, kun vertaillaan kantaväestöä ja maahanmuuttajaväestöä. Suurimmat erot löytyvät kantaväestön ja niin sanotuista pakolaismaista tulleiden maahanmuuttajien väliltä. Kantaväestön miehet saavat useammin vanhempainpäivärahaa kuin maahanmuuttajamiehet ja he käyttävät myös enemmän isyysvapaita. Maahanmuuttajamiesten vanhempainrahan käyttöä todennäköisesti vähentää äitien työsuhteiden puuttuminen, joka on yleisempää maahanmuuttajanaيسilla. (Verho & Tervola, 2014, 26-28.)

Vanhempainpäivärahat, eli äitiyspäivärahat, isyysrahat ja vanhempainrahat ovat ansiosidonnaisia, joten tukikautta ennen saadut ansiot, olivat ne sitten palkkaa tai etuutta, vaikuttavat niiden suuruuteen. Pääsääntöisesti suuremmat ansiotulot tarkoittavat suurempia etuuksia. Äitiyspäiväraha tarkoitettu vain äidille ja isyysraha puolestaan on suunnattu vain iselle, kun taas vanhempainraha voidaan maksaa kummalle vain tai vuorotellen kummallekin (Kela 2018o.). Isyysrahakauden aikana ei voi työskennellä, paitsi sunnuntaisin ja arkipyhinä, jolloin saadut tulot eivät vaikuta isyysrahan suuruuteen. Äitiys- ja vanhempainrahaa saava henkilö sen sijaan voi tehdä palkkatyötä, mutta tuki maksetaan työskentelypäiviltä minimimääräisenä. Sunnuntaisin tai arkipyhinä työskentely ei vaikuta äitiys- ja vanhempainrahaan. (Kela 2018p; 2018q; 2018r.)

Lapsilisä on etuus, joka maksetaan kaikista Suomessa vakituisesti asuvista alle 17-vuotiaista lapsista. Vanhempien tulot tai varallisuus eivät vaikuta lapsilisän määrään. Lapsilisän suuruus on ensimmäisestä lapsesta 94,88 euroa kuukaudessa, summan suurentuessa aina viidenteen lapseen asti. Yksinhuoltajalla on oikeus 53,30 euron kuukausittaiseen korotusosaan. (Kela 2018o.)

Kotihoidon tuki koostuu hoitorahasta ja hoitolisästä. Kotihoidon tukea maksetaan alle 3-vuotiaasta lapsesta, joka ei ole kunnan kustantamassa päivähoitossa. Alle 3-vuotiaan lapsen muista alle kouluikäisistä, kotona hoidettavista sisaruksista voidaan myös maksaa kotihoidon tukea. Hoitoraha on kaikille saman suuruinen, eli 338,34 euroa kuukaudessa yhdestä alle 3-vuotiaasta lapsesta, sisaruksista 101,29 tai 65,09 euroa kuukaudessa. Palkkatulot eivät vaikuta hoitorahaan, sillä tuen saannin kriteerinä on vain se, että lasta hoidetaan kotona. Hoitolisään sen sijaan vaikuttavat sekä perheen koko että bruttotulot. Hoitolisä on enintään 181,07 euroa kuukaudessa. Esimerkiksi nelihenkinen perhe, jossa on kaksi aikuista ja kaksi lasta, saavat täyden hoitolisän jos perheen bruttotulot ovat alle 1700 euroa kuukaudessa. Jos kuukausitulot ovat yli 3 991,97 euroa, hoitolisää ei saa lainkaan (Kela 2018s). Tilanteessa, jossa toinen vanhempi menee töihin toisen jäädessä kotiin pienten lasten kanssa, tulee siis ottaa huomioon se, että palkansaanti voi vaikuttaa kotona olevan vanhemman kotihoidontukien suuruuteen.

6 TULOKSET

Baana-hankkeen avulla työllistyvät maahanmuuttajat solmivat monenlaisia työsopimuksia työnantajien kanssa. Opiskelijat ottavat vastaan usein osa-aikaisia ja keikkaluontoisia töitä. Määräaikaisia työsopimuksia tehdään paljon. Tarjolla olevat työtehtävät ovat tyypillisesti niin sanottuja ”ensimmäisen työuran työpaikkoja” (Al Kurdi 2018). Termillä tarkoitetaan työsuhteita, joissa tarvittavat resurssit ovat rajattuja, eli niissä ei ole korkeita vaatimuksia kieli- tai ammattitaidon suhteen. Ensimmäisen työuran ammatit, joita myös sisääntuloammateiksi kutsutaan, ovat perinteisesti teollisuuden piiristä, mutta Suomessa näitä ammatteja on paljon myös palvelualoilla (Sjöblom-Immala 2006, 4). Tyypillisiä aloja, joihin Baanan kautta töitä etsivät maahanmuuttajat hakeutuvat, ovat muun muassa kuljetus-, siivous-, ravintola- ja rakennusalat, sekä tuotantotehtävät (Al Kurdi 2018).

Työn keikkaluonteisuuden vuoksi palkan ja etuuksien yhteensovittaminen on Baana-hankkeen asiakkaina oleville maahanmuuttajille oleellinen kysymys. Täyttä työaika vakituisessa työsuhteessa tekevät ihmiset voivat myös saada esimerkiksi asumistukea, opintotukea tai toimeentulotukea elämäntilanteestaan riippuen, mutta heidän kohdallaan kysymys etuuksista toisenlainen. Siinä missä pääasiassa palkkatyöllä itsensä elättävä kysyy ”mitä etuutta minulla on mahdollista saada palkan lisäksi?”, Kela-etuuksia tai vastaanottorahaa saavaa oletetusti kiinnostaa keikka- tai osa-aikatyöstä saadun palkan vaikutus ensisijaiseen toimeentuloon, eli etuuteen tai vastaanottorahaan.

Tässä luvussa esitellään haastattelun ja dokumenttianalyysin pohjalta syntyneitä tuloksia. Ensimmäisessä alaluvussa kerrotaan ohjaustyökalun sisällön muodostamiseen liittyvästä prosessista. Alaluku vastaa kysymykseen, miten työkalussa oleviin sisältöihin on päädytty? Toisessa alaluvussa kerrotaan kootusti, kuinka palkan saaminen vaikuttaa tässä opinnäytetyössä käsiteltyihin viiteen Kela-etuuteen sekä vastaanottorahaan.

6.1 Ohjaustyökalun muodostaminen

Ohjaustyökalu muodostettiin jokaisen kuuden tuen osalta niin, että tarkastelun kohteena on ensinnäkin rahasumma, jonka henkilö voi tienata ilman vaikutuksia tukeen. Toisena kohtana tuodaan esille, mitä tapahtuu, jos henkilö saakin ansiotuloja enemmän kuin ensimmäisessä kohdassa on kerrottu. Kolmas kohta on varattu lisätietoja varten.

Kaikkien tukien osalta ei ollut mahdollista rajata niin sanottua ansiotulon *suojaosaa*. Tässä käytetään termiä suojaosa, mutta etuudesta riippuen oikea termi on esimerkiksi ansiotulovähennys, vähäiseksi katsottava tulo tai vuosittainen tuloraja. Vastaanottorahan ja lapsiperheiden etuuksien kohdalla kerrotaan sanallisesti, miten palkansaanti vaikuttaa tukeen, sillä rahamääräistä suojaosaa ei ole. Muista tarkasteltavista etuuksista, eli työttömyysetuudesta, opintotuesta, toimeentulotuesta sekä asumistuesta selkeät euromääräiset summat löytyvät. Näiden neljän etuuden osalta ohjaustyökalusta löytyvät siis kaikki kolme kohtaa: Paljonko voit saada palkkaa, ilman että se vaikuttaa saamiisi etuuksiin? Entä jos saat enemmän palkkaa? Mitä muuta sinun tulee huomioida?

Baana-hankkeen asiakkaana olevien maahanmuuttajien motivaatio työntekoon on usein korkealla (Al-Kurdi 2018), sillä Baanan palveluihin hakeudutaan vapaaehtoisesti, kun toiveena on työllistyminen. Tässä opinnäytetyössä lähtökohtaisena ajatuksena on, että jos työstä saatava palkka on selkeästi suurempi kuin henkilön saama Kela-etuus tai vastaanottoraha, henkilö on valmis vastaanottamaan työn huolimatta sen vaikutuksista etuuksiin (Arajärvi 2009, 110; Honkanen 2008, 22.). Tämän opinnäytetyön tuotoksena muodostunut työkalu on siis suunniteltu ennen kaikkea tilanteisiin, jossa etuuksia saava henkilö on vastaanottamassa osa-aikaista tai keikkaluonteista työtä, ja pohtii palkansaannin vaikutuksia pääasialliseen tulonlähteeseensä, eli etuuteen.

Edellä mainitusta syystä työkalussa on kerrottu se summa, jonka henkilö voi tienata ilman vaikutuksia etuuteen. Osa-aikaista tai keikkatyötä tehdessä on mahdollista,

että henkilön kuukausitulot jäävät etuuden suojaosan ”rajoille”, jolloin on erityisen tärkeä saada tieto siitä, onko palkansaannilla vaikutusta etuuteen vai ei. Työkaluun ei otettu mukaan niin sanottuja maksimiansioita, eli palkkasummaa, jonka jälkeen etuutta ei saa enää lainkaan. Monet tässä opinnäytetyössä käsiteltävät etuudet ovat luonteeltaan porrasteisia, eli ne laskevat asteittain suhteessa ansioiden nousuun. Ajatuksena on se, kuten aiemmin kerrottu, että tietyn tulotason saavuttamisen jälkeen palkan vaikutuksilla etuuteen ei ole enää niin suurta merkitystä (Arajärvi 2009, 110).

6.2 Palkan vaikutus etuuksiin

Palkansaanti voi vaikuttaa lähes kaikkiin tässä opinnäytetyössä kuvailtuihin etuuksiin. Poikkeuksen muodostaa vain kotihoidontuen hoitoraha, jonka saa huolimatta siitä, kuinka suuret tulot ovat. Palkansaanti ei vähennä myöskään äitiys- tai vanhempainraha, mikäli henkilö saa etuutta minimimääräisenä. Muut etuudet leikkaantuvat palkan perusteella, jos palkka on suurempi kuin etuudessa mainittu suojaosa.

Työttömyysetuutta, eli työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea saava ihminen voi hakea soviteltua työttömyysetuutta, jolloin hänellä on oikeus tehdä keikka- tai osa-aikatyötä. Palkan suojaosa on 300 euroa, jota ei huomioida työttömyysetuuden laskennassa. Summan ylimenevän palkan osalta työttömyyskorvaus lasketaan niin, että jokainen palkkana ansaittu euro vähentää etuutta 50 senttiä (Kela 2018l.). Sovitellusta työttömyysetuudesta säädellään Työttömyysturvalain (1290/2002) neljännessä luvussa. Ohjaustyökaluun työttömyysetuuksista valikoitui tieto ”*Voit saada palkkaa 300 euroa kuukaudessa ilman, että tuki pienenee*” ja ”*Jos saat enemmän palkkaa, jokainen palkkana saatu euro vähentää työttömyysetuutta 50 senttiä*”. Lisäksi huomautukset ”*Hae soviteltua työttömyysetuutta jos olet työtön, mutta teet osa-aikatyötä tai keikkatyötä. Ilmoita työskentelystä aina Kelaan*” ovat tarpeelliset, jos työttömyysetuutta saava henkilö harkitsee työskentelyä.

Opintoraha poikkeaa muista tässä opinnäytetyössä käsitellyistä etuuksista siten, että opintotuen tulovalvontaan vaikuttavat vuositulot. Sillä ei ole merkitystä, minkä kuukauden aikana palkka on saatu. Pääsääntö opiskelijan omien tulojen valvonnassa on

se, että jokaista tukikuukautta kohden opiskelija voi tienata enintään 667 euroa ja tuetonta kuukautta kohden enintään 1990 euroa. Opiskelija voi itse nostaa vuositulorajaa perumalla tukikuukausia etukäteen tai palauttamalla jo nostettuja opintorahoja (Kela 2018i.). Kelan internetsivuilla on taulukoitu tarkat euromääräiset vuositulorajat (Kela 2018h). Ohjaustyökaluun tieto tiivistettiin muotoon ” *Voit saada palkkaa 667 euroa tukikuukautta kohden, 1990 euroa tuetonta kuukautta kohden ilman, että tuki pienenee*”. Tämän jälkeen on annettu ohjeet tilanteisiin, jossa ihminen saakin palkkaa vuositulorajaa enemmän ” *Jos saat enemmän palkkaa, voit palauttaa opintotukea tai perua tulevia opintotukikuukausia*”. Lisäksi liitettiin huomautus ” *Tukikuukausien määrä vaikuttaa vuosittaiseen tulorajaan*”, sillä vuositulorajasta ei ollut mainintaa kahdessa edeltävässä kohdassa.

Laki toimeentulotuesta 1412/1997 antaa 11§:ssä selkeän vastauksen siihen, paljonko perustoimeentulotukea saava henkilö voi tienata ilman, että toimeentulotuen määrä laskee. Laki määrittelee vähäisiksi katsottaviksi ansiotuloiksi 150 euroa kuukaudessa. Tämän summan ylimenevä osa vähennetään suoraan siitä toimeentulotuen määrästä, joka tuen saajalle on yksilöllisesti laskettu. Kelan internetsivuilla kerrotaan, että toimeentulotuki myönnetään yleensä kuukaudeksi kerrallaan, joten yhden kuukauden aikana saadut suuremmat tulot vähennetään pääsääntöisesti seuraavan kuukauden toimeentulotuesta (Kela 2018m). Ohjaustyökaluun toimeentulotuesta kirjoitettiin ” *Voit saada palkkaa 150 euroa ilman, että tuki pienenee*” ja ” *Jos saat palkkaa, toimeentulotuki vähenee samassa suhteessa verrattuna palkkaan*”.

Vastaanottoraha osoittautui tämän opinnäytetyön etuuksista haastavimmaksi tarkasteltavaksi. Vastaanottoraha on käsitellyistä tuista ainoa, joka ei ole Kelan myöntämä, vaan vastaanottorahasta päättää vastaanottokeskus. Sähköpostikysely Turun vastaanottokeskukseen tuotti vastauksen, että vastaanottorahaa myönnettäessä sovelletaan samaa tarveharkintaa kuin toimeentulotuessa. Tämä tulee ilmi myös Laissa kansainvälistä suojelua hakevan sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 20§:ssa. Saman lain 32§:nen mukaan vastaanottopalveluista voidaan periä kohtuullinen maksu, mikäli se ei vaaranna välttämätöntä toimeentuloa. Voisi siis olettaa, että vähäisiksi katsottavat ansiot, eli 150 euroa kuukaudessa, eivät vähennä vastaanotto-

rahaa. Jos henkilön välttämätön toimeentulo ei ole vaarassa, häneltä voidaan ilmeisesti kuitenkin periä maksua asumisesta. Teoksessa Työllistäminen turvapaikanhakijoiden kotoutumisen tukena (Mononen 2016, 13) todetaan vastaanottorahan määrän voivan vähentyä palkansaannin vuoksi. Teoksessa maahanmuuttajaa kehoitetaan keskustelemaan palkan vaikutuksesta vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijän kanssa. Ohjaustyökalun kannalta sisällön muodostaminen oli hankalaa. Niinpä työkalussa todetaan: *”Tarkista tilanteesi, kuinka paljon voit saada palkkaa ilman, että tuki pienenee vastaanottokeskuksen ohjaajalta”*. Toimeentulotukea mukailleen seuraavaan kohtaan tuli tieto *”Jos saat palkkaa, vastaanottoraha vähenee samassa suhteessa verrattuna palkkaan”*. Lopuksi vielä oli aiheellista lisätä maininta vastaanottopalveluiden mahdollisesta maksullisuudesta *”Voit joutua maksamaan vastaanottokeskuksen tarjoamasta asumisesta, jos tulosi nousevat merkittävästi”*.

Asumistukea laskettaessa ruokakunnan jäsenten yhteenlasketusta palkkatulosta tehdään 300 euron kuukausittainen ansiotulovähennys. Asumistuki ei siis muutu, jos henkilö tienaa 300 euroa tai vähemmän kuukaudessa. Laki yleisestä asumistuesta (938/2014) määrittelee ansiotulovähennyksen suuruuden kolmannessatoista pykälässään. Kelan internetsivuilta löytyy yksityiskohtaisia taulukoita ruokakunnan koon ja asunnon sijainnin vaikutuksesta asumistukeen. Ohjaustyökalussa asumistuesta kerrotaan, että *”Voit saada palkkaa 300 euroa ilman, että tuki pienenee. Ansiotulovähennys, tätä summaa ei huomioida asumistuen laskennassa”*. Lisäksi mainitaan *”Jos saat enemmän palkkaa, asumistuki pienenee Kelan laskukaavan mukaan”*. Laskukaava ei ole ohjaustyökalussa sinänsä tarpeellinen, sillä Kelan internetsivuilta löytyy laskuri asian tarkistamista varten. Huomautukseksi on laitettu *”Ruokakunnan tulot ja koko sekä asunnon sijaintikunta vaikuttavat asumistuen määrään”*. Termi ruokakunta on tärkeä mainita, sillä esimerkiksi puolison tulot voivat vaikuttaa toisen osapuolen asumistuen laskennassa.

Viimeisenä etuuskokonaisuutena tarkasteltiin lapsiperheiden tukia. Lapsiperheiden tukina tässä opinnäytetyössä käsitellään äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa sekä kotihoidon tukea. Tiedot palkan vaikutuksista näihin etuuksiin löytyvät Sairasvakuutuslain (1224/2004) yhdeksännestä luvusta sekä Laista lasten kotihoidon ja yksityisen

hoidon tuesta (1128/1996). Kelan internetsivuilla säädökset on avattu yksinkertaiseen muotoon muun muassa Lapsiperheiden tuet –selkoesitteeseen. Äitiys- ja vanhempainrahaa saava voi työskennellä äitiys- ja vanhempainrahakaudella, mutta etuudet maksetaan työskentelypäiviltä minimimääräisenä. Isyysrahakauden aikana ei voi työskennellä. Kotihoidontuen hoitorahan määrään työskentely ei vaikuta, hoitolisään sen sijaan vaikuttaa koko perheen tulot. Ohjaustyökalussa palkan vaikutuksista lapsiperheiden etuuksiin kerrotaan, että ”*Äitiys- ja vanhempainraha maksetaan työskentelypäiviltä minimimääräisenä. Isyysrahakauden aikana ei voi työskennellä.*” Hoitorahasta kerrotaan vastaavasti, että ”*Palkansaannilla ei ole vaikutusta hoitorahaan. Hoitolisään vaikuttavat koko perheen tulot*”. Lisähuomiona vanhempainrahalle mainitaan ”*Vanhempainrahat ovat ansiosidonnaisia, omat tulot vaikuttavat rahan suuruuteen, puolison eivät*”, kun taas kodinhoidontuen lisähuomautukseksi on kirjoitettu ”*Kotihoidontuen hoitolisään vaikuttavat myös puolison tulot*”.

7 KONKREETTINEN TYÖKALU BAANA-HANKKEELLE

Opinnäytetyön tuotos on ohjeistus, jota voidaan käyttää joko sähköisessä muodossa tai paperille tulostettuna (LIITE 1). Suunniteltu tulostuskoko on A4. Tuotoksesta käytetään nimitystä työkalu ja ohjaustyökalu, sillä Baana-hankkeelle aiemmin opinnäytetyönä tehdyissä materiaaleissa on käytetty kyseistä nimitystä. Työkalu tulee Baana-hankkeen internetsivuille materiaalipankkiin, jossa se on kaikkien luettavissa. Tuotosta voi vapaasti jakaa ja tulostaa yksityistä sekä julkista, ei-kaupallista tarkoitusta varten. Lähde tulee mainita työkalua käytettäessä. Työkalun on tarkoitus olla sisällöltään mahdollisimman helppolukuinen, jotta myös ne ihmiset, jotka eivät ole aihepiiriin erityisesti perehtyneet, voisivat hyödyntää sitä ongelmitta.

Humanistisen ammattikorkeakoulun viestinnän assistentti Emilia Reponen suunnitteli tuotoksen visuaalisen ilmeen, jotta se on linjassa Baana-hankkeen aiempien materiaalien kanssa. Työkalu muodostettiin taulukkomaiseksi, jossa vasemmassa reunassa on allekkain kuusi tarkasteltua etuutta. Jokaisen etuuden kohdalla on sarake, josta selviää, paljonko tuen saaja voi saada ansiotuloja ilman, että se vaikuttaa etuuteen, ja mitä tapahtuu, jos henkilö tienaa enemmän. Joissakin sarakkeissa on lisäksi kolmas osio, jossa on etuuteen ja palkansaantiin liittyvää lisätietoa. Jokaisen mainitun tuen alle tuli myös selvennys, mikä kyseinen tuki on, esimerkiksi ”*Opintotuki – saat opintotukea, kun opiskelet täyspäiväisesti tutkintoa varten*”.

Opinnäytetyön työkalun kieliasun valinnassa päädyttiin sinä-muotoon ”*Paljonko voit saada palkkaa ilman, että se vaikuttaa saamiisi etuuksiin?*”. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksen kielen tulisi olla kohderyhmälle sopivaa ja tarkoituksenmukaista. Huomioon pitäisi ottaa työkalun käyttäjien tietämys aiheesta (Vilkka & Airaksinen 2003, 129). Koska kohderyhmä on maahanmuuttajat, tulee huomioida myös suomen kielen taitoon liittyvät haasteet. Sinä-muotoinen teksti toimii erityisen hyvin tilanteissa, joissa maahanmuuttaja tarkastelee työkalua yhdessä esimerkiksi Baana-hankkeen asiantuntijan tai muun ohjaajan kanssa. Näin sekä asiantuntijan puhuma kieli että

työkalun kieli ovat mahdollisimman samankaltaisia. Kieliasussa on myös mukailtu Kelan internetsivujen kieltä, jossa lukijaa puhutellaan osittain sinä-muodossa.

Työkalu ei ole varsinaisesti selkokielineen, mutta pohjana on käytetty Kelan ”Lyhyesti ja selkeästi”-esitteitä, joille Selkokeskus on antanut selkoesitteen tunnuksen. Kelan internetsivuilta löytyy selkoesitteet yleisimmistä etuuksista, joista monet ovat samoja kuin tässä opinnäytetyössä mainitut etuudet. Selkokeskuksen mukaan selkokieli on suomen kielen muoto, joka on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Yksi selkokieltä tarvitseva kohde-ryhmä ovat maahanmuuttajat, joiden äidinkieli ei ole suomi tai ruotsi (Selkokeskus 2015). Baana-hankkeelle tulevassa työkalussa vaikeat termit, kuten soviteltu työttömyysetuus ja ruokakunta on tummennettu ja kursivoitu luettavuuden helpottamiseksi. Niiden muuttaminen selkokielineeseen muotoon ei kuitenkaan olisi työkalun sisällön kannalta mielekästä, sillä esimerkiksi haastavaa termiä *ruokakunta* on hankala muuttaa selkokielelle muuten kuin termiä erikseen avaamalla.

Työkalua käyttäessä tulee huomioida, että siinä mainitut etuudet ja summat kuvaavat tämänhetkistä tilannetta, eli vuotta 2018. Etuuksien ehdot voivat muuttua ja mainitut summat vaihtua sosiaalietuuksiin tehtävien uudistusten myötä. Vaikka etuuksissa tapahtuisikin muutoksia, on työkalu kuitenkin hyvä muistutus siitä, että palkansaannin ja tukien välisiin yhteyksiin on hyvä perehtyä ennen palkkatyön aloittamista. Työkalu tuo myös esille sen, että henkilön saama palkka saattaa vaikuttaa muiden samassa taloudessa asuvien ihmisten etuuksiin.

8 PÄÄTELMÄT

Tutkimuskysymykseni oli, kuinka palkansaanti vaikuttaa Baana-hankkeen asiakkaille tyypillisimpiin Kela-etuuksiin sekä vastaanottorahaan. Lopputuloksena voin todeta, että palkansaannilla on jonkinasteisia vaikutuksia lähes kaikkiin tarkastelemiini etuuksiin. Opinnäytetyön tuotoksena muodostamani ohjaustyökalun on tarkoitus kiinnittää työtä etsivän maahanmuuttajan huomio siihen, miten palkka ja sosiaalietuudet ovat Suomessa riippuvaisia toisistaan.

Työkalu tuo helpotusta Baana-hankkeen asiantuntijoiden ohjaustyöhön, sillä he pystyvät helposti taulukosta osoittamaan summan, jonka tietyn etuuden piirissä oleva ihminen saa tienata, sekä kertomaan, mitä tapahtuu, jos palkkaa tulee enemmän. Visuaalinen ja helppolukuinen taulukko on avuksi erityisesti tilanteissa, jossa asiakkaan kielitaito on heikko. Työkalu helpottaa maahanmuuttajan oman talouden suunnittelua ja toivottavasti auttaa välttämään esimerkiksi tukien takaisinperintätilanteita.

Työkalun tarkoitus on ennen kaikkea tuoda maahanmuuttajat samalle viivalle kansatuomalaisten kanssa. Ei ole kenenkään etu, että kukaan Suomessa asuva joutuu taloudellisesti hankalaan tilanteeseen sen vuoksi, että palkansaannin vaikutus eri tukiin on epäselvä. Sillä ei ole merkitystä, onko henkilö maahanmuuttaja vai kansatuomalainen, vaan jokaisella on oikeus saada riittävästi ja ymmärrettävästi tietoa toimeentuloturvasta. Jokaisella Suomessa asuvalla henkilöllä on lähtökohtaisesti yhtäläinen velvollisuus huolehtia omasta toimeentulostaan. Tehtävän ei kuitenkaan tulisi olla maahanmuuttajalle haastavampi sen vuoksi, että tietoa ei ole ymmärrettävässä muodossa saatavilla.

Opinnäytetyöprosessin aikana heräsi kysymys siitä, kuinka mielekäs nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä on sen suhteen, miten palkka ja etuudet ovat riippuvaisia toisistaan. Kun esimerkiksi työttömänä oleva tai toimeentulotukea saava henkilö ottaa vastaan osa-aika- tai keikkatöitä matalapalkka-alalta, voi todellisuus olla se, että henkilön kuukausitulot eivät kasva juurikaan etuuksien leikkautuessa. Tilannetta, jossa työn vastaanottaminen ei ole yksilön taloudellisen tilanteen kannalta syystä tai toi-

sesta kannattavaa, kutsutaan kannustinloukuksi. Maahanmuuttajien kohdalla haasteena on työttömyysloukku, jolloin sosiaaliturvan antama toimeentulon taso on niin lähellä ansiotasoa, että työnteon taloudellinen vaikutus on vähäinen. (Arajärvi 2009, 110.)

Työllistyminen on yksi avaintekijä maahanmuuttajan kotoutumisessa. Myös Baana-hankkeessa ajatuksena on se, että työnteke kannattaa aina, sillä se auttaa maahanmuuttajaa yhteiskuntaan integroitumisessa ja vie häntä urallaan eteenpäin. Työttömyysloukkujen purkaminen on siis yhteiskuntapoliittisesti tärkeä kysymys. Jatkotutkimuksena tähän opinnäytetyön aihepiiriin liittyen voisi tutkia sitä, mitkä ovat ne vetoimatekijät, joiden vuoksi maahanmuuttaja on valmis vastaanottamaan työn, vaikka taloudellinen hyöty työnteosta olisi vähäinen.

LÄHTEET

Arajärvi, Pentti 2009. Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Baana 2016. Hankehakemus. Ei julkaistu.

Baana 2018a. Etusivu. Viitattu 20.11.2018. <http://baanalla.fi/>

Baana 2018b. Työnhakijalle. Viitattu 20.11.2018. <http://baanalla.fi/tyonhakijalle/>

Baana 2018c. Materiaalipankki. Viitattu 20.11.2018. <http://baanalla.fi/materiaalipankki/>

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus & Työ- ja elinkeinopalvelut 2018. Varsinais-Suomi, Työllisyyskatsaus, heinäkuu 2018. Viitattu 11.11.2018. http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/29899936/Tyollisyyskatsaus+2018+07_FI.pdf/43a8481c-070a-4eec-96d1-29df49f283cc

Elinkeinoelämän valtuuskunta 2015. Kuka Suomessa tekee työt? EVA Fakta 1/2015. Viitattu 14.11.2018. <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2015/01/Kuka-Suomessa-tekee-ty%C3%B6t.pdf>

Eures – Eurooppalainen työnvälitysverkosto 2018. Tietoa työmarkkinoista, Suomi, Varsinais-Suomi. Viitattu 11.11.2018. <https://ec.europa.eu/eures/main.jsp?ca-tId=7488&acro=Imi&mode=&recordLang=fi&lang=fi&parentId=&countryId=FI®ionId=FI1>

Honkanen, Pertti 2008. Perusturva ja kannustavuus - Laskelmia asumistuesta, toimeentulotuesta ja työttömyysturvasta. Viitattu 15.11.2018. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10250/3441/Selosteita63.pdf?sequence=1>

Hurmerinta, Jenni & Mikkonen, Anna (toim.) 2017. Turvapaikanhakijaperhe. Kohtaamisen ja tuen käsikirja. Ensi- ja turvakotien liitto.

Jousilahti, Julia & Koponen, Johannes & Koskinen, Minea & Leppänen, Juha & Lätti, Risto & Mokka, Roope & Neuvonen, Alekski & Nuutinen, Johannes & Suikkanen, Henrik 2017. Työ 2040 - Skenaarioita työn tulevaisuudesta. Viitattu 17.9.2018. <https://www.demoshelsinki.fi/wp-content/uploads/2017/01/Ty%C3%B6-2040-Skenaarioita-ty%C3%B6n-tulevaisuudesta.pdf>

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto 2018. Työn muodot. Viitattu 9.9.2018. <https://www.jhl.fi/tyoelama/perustietoa/tyon-muodot/>

Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kela 2015. Kotoutumistuki muuttui työmarkkinatueksi. Viitattu 14.11.2018. https://www.kela.fi/-/kotoutumistuki-muuttui-tyomarkkinatueksi?redirect=https%3A%2F%2Fwww.kela.fi%2Ftyottoman-maahanmuuttajan-tuet%3Fp_p_id%3D3%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3D

- Kela 2016. Kelan tilastollinen vuosikirja 2016. Viitattu 14.11.2018. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/228883/06_KelanTyottomyysturva_Kelan_tilastollinen_vuosikirja_2016.pdf
- Kela 2017. Taskutilasto 2017. Viitattu 14.11.2018. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/187396/Taskutilasto_2017.pdf?sequence=5 b
- Kela 2018a. Opintotuen takaisinmaksuehdotuksia 34 800. Viitattu 14.11.2018. <https://www.kela.fi/-/opintotuen-takaisinmaksuehdotuksia-34-800>
- Kela 2018b. Tilasto maahanmuuttajien erityistuesta. Viitattu 14.11.2018 https://www.kela.fi/tilastot-aiheittain_tilasto-maahanmuuttajien-erityistuesta
- Kela 2018c. Ulkomailta Suomeen. Viitattu 14.11.2018 <https://www.kela.fi/sosiaaliturvaan-kuuluminen-ulkomailta-suomeen>
- Kela 2018d. Etuudet kansainvälisissä tilanteissa. Viitattu 14.11.2018. <https://www.kela.fi/etuudet-kansainvalisissa-tilanteissa>
- Kela 2018e. Työttömyysajan tuet. Viitattu 16.11.2018. https://www.kela.fi/documents/10180/0/Tyottomyys_esite_Kela.pdf/f5ee9423-1161-453c-ad1b-49c3ed585288
- Kela 2018f. Määrä ja maksaminen. Viitattu 14.11.2018. <https://www.kela.fi/peruspaivarahan-maara-ja-maksaminen>
- Kela 2018g. Kuka voi saada opintotukea? Viitattu 14.11.2018 <https://www.kela.fi/opintotuki-kuka-voi-saada>
- Kela 2018h. Opiskelijan omat tulot. Viitattu 14.11.2018. <https://www.kela.fi/opintotuki-omat-tulot>
- Kela 2018i. Opintotuki 2018-2019. Viitattu 11.11.2018. <https://www.kela.fi/documents/10180/681919/Optuinfo.pdf/d3f6399c-c718-4057-81ae-88e525e099f8>
- Kela 2018j. Perustoimeentulotuki. Viitattu 19.11.2018. https://www.kela.fi/documents/10180/0/Perustoimeentulotuki_esite_Kela.pdf
- Kela 2018k. Perusosan määrä. Viitattu 19.11.2018. <https://www.kela.fi/toimeentulotuki-perusosan-maara>
- Kela 2018l. Tulot ja varat. Viitattu 16.11.2018. <https://www.kela.fi/toimeentulotuki-miten-tulot-ja-varat-vaikuttavat>
- Kela 2018m. Yleinen asumistuki. Viitattu 19.11.2018. <https://www.kela.fi/documents/10180/0/Yleinen+asumistuki%2C+selkoesite/a3cc111b-bcb2-44ba-a420-2a51aa3ba1fe>
- Kela 2018n. Asunto ja asumismenot. Viitattu 19.11.2018. <https://www.kela.fi/asunto-ja-asumismenot>

- Kela 2018o. Lapsiperheiden tuet. Viitattu 14.11.2018. https://www.kela.fi/documents/10180/0/Lapsiperheiden_tuet_esite_Kela.pdf/f6b6bf24-b753-482a-bfa4-b60aa3dc3893
- Kela 2018p. Isyysraha. Viitattu 20.11.2018. <https://www.kela.fi/isyysraha>
- Kela 2018q. Äitiysraha. Viitattu 20.11.2018. <https://www.kela.fi/aitiysraha>
- Kela 2018r. Vanhempainraha. Viitattu 20.11.2018. <https://www.kela.fi/vanhempainraha>
- Kela 2018s. Kotihoidon tuen määrä. Viitattu 14.11.2018. <https://www.kela.fi/kotihoidontuki-maara-ja-maksaminen>
- Kotouttamisen osaamiskeskus 2018. Maahanmuuttajat Varsinais-Suomessa. Viitattu 4.9.2018. <https://kotouttaminen.fi/varsinais-suomi>
- Lahtinen, Jarkko & Svartsjö, Mikko 2018. Kotihoidontuen ja yksityisen hoidon tuen kuntalisät ja palveluseteli - Selvitys kotihoidontuen ja yksityisen hoidon tuen kuntalisistä ja niiden maksatusperusteista sekä palvelusetelistä. Kuntaliitto. Viitattu 11.11.2018. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Kuntalis%C3%A4t_palveluseteli_raportti_2018_tiedoteliite_19062018_0.pdf
- Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta 1573/1993.
- Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011.
- Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.
- Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 1128/1996.
- Laki toimeentulotuesta 1412/1997.
- Laki yleisestä asumistuesta 938/2014.
- Maahanmuuttovirasto 2018a. Sanasto. Viitattu 12.9.2018. https://migri.fi/sanasto#M_fi
- Maahanmuuttovirasto 2018b. Oleskelulupa. Viitattu 12.9.2018. <https://migri.fi/oleskelulupa>
- Maahanmuuttovirasto 2018c. Vastaanottoraha. Viitattu 11.11.2018. <https://migri.fi/vastaanottoraha>
- Maahanmuuttovirasto 2018d. Turvapaikanhakijan työnteko-oikeus. Viitattu 20.11.2018. <https://migri.fi/turvapaikanhakijan-tyonteko-oikeus>
- Mononen, Mari 2016. Työllistäminen turvapaikanhakijoiden kotoutumisen tukena. Rinnekodin julkaisusarja 3. Rinnekoti-säätiö.

- Nieminen, Mauri 2004. Kuka on ulkomaalainen? Viitattu 19.11.2018.
https://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_06_04_nieminen.html
- Nordea 2017. Nordean nuorisotutkimus: Joka viides nuori saa vanhemmiltaan taloudellista tukea. Lehdistötiedote. Viitattu 18.8.2018. <https://www.nordea.com/fi/media/uutiset-ja-lehdistotiedotteet/press-releases/2017/09-05-12h54-nordean-nuorisotutkimus-joka-viides-nuori-saa-vanhemmiltaan-taloudellista-tukea.html>
- Palvelualojen ammattiliitto 2018. Nollatunti- ja tarvittaessa töihin kutsuttavien sopimukset. Viitattu 18.9.2018. <https://www.pam.fi/wiki/nollatunti-ja-tarvittaessa-toihin-kutsuttavien-sopimukset.html>
- Pessi, Anne Birgitta Pessi & Oravasaari, Tomi 2010. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Viitattu 9.9.2018. <http://www.kansalaisareena.fi/RAYraportti23.pdf>
- Redin, Veronika 2018. Baana-hankkeen asiakkaiden äidinkieli. Suullinen tiedonanto. 3.10.2018. Turku: Baanan toimipiste
- Selkokeskus 2015. Määritelmä. Viitattu 14.11.2018. <https://selkokeskus.fi/selko-kieli/maaritelma/>
- Sisäministeriö 2018. Usein kysytyt kysymykset työperusteisen oleskeluluvan hakemisesta. Viitattu 11.11.2018. <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset/turvapaikanhakijat-ja-tyonteko>
- Sjöblom-Immala, Heli 2006. Maahanmuuttajat Turussa yrittäjinä ja palkansaajina. Helsinki: Työministeriö.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2018. Omaishoito. Viitattu 8.9.2018. <https://stm.fi/omais-hoito>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2018. Toimeentulotuki. Viitattu 8.9.2018. <https://stm.fi/toimeentulotuki>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2018. Maahanmuuttajien sosiaaliturva, hyvinvointi ja terveys. Viitattu 11.9.2018 <https://stm.fi/maahanmuuttajien-hyvinvointi>
- SPR Turun vastaanottokeskus 2018. Kysymys vastaanottorahasta, opinnäytetyö. Sähköposti. 26.9.2018. Turku
- Suomen pakolaisapu 2018. Sanasto. Viitattu 12.9.2018. <https://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/sanasto/>
- Tervola, Jussi & Verho, Jouko 2014. Maahanmuuttajien sosiaaliturvan käyttö vuonna 2011. Kela, Työpapereita 64. Viitattu 26.9.2018. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/135889/Tyopapereita64.pdf>
- Tilastokeskus 2004. Vapaa-ajan sanakirjamääritelmät. Viitattu 17.9.2018. https://www.stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2004_2_vapaa-aika4.html

Tilastokeskus 2017. Ulkomaan kansalaiset. Viitattu 20.11.2018. <https://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaan-kansalaiset.html>

Tilastokeskus 2018a. Väestörakenne. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. Viitattu 12.9.2018. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__vaerak/?rxid=7f20e0df-8344-4334-b91d-3cfd8a174fc7

Tilastokeskus 2018b. Vieraskieliset. Viitattu 17.9.2018. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset.html#ika>

Tilastokeskus 2018c. Käsitteet ja määritelmät. Viitattu 12.9.2018 <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/kasitteet-ja-maaritelmat.html>

Tilastokeskus 2018d. Maahanmuuttajat ja kotoutuminen. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. Viitattu 17.9.2018. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen__Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/?tablelist=true

Työttömyysturvalaki 1290/2002.

Ulkomaalaislaki 301/2004.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Väestöliitto 2018. Maahanmuuttajat. Viitattu 12.9.2018. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/

Vähäsarja, Sari 2017. 10 000 euron vauvaraha säilyy Lestijärvellä – keskipohjalaiskunta pysäytti vauvakadon ja jatkaa avokätisellä linjalla. Yle uutiset 9.11.2017. Viitattu 14.11.2018 <https://yle.fi/uutiset/3-9859171>

Yrittäjän eläkelaki 1272/2006.

HAASTATTELU

Al Kurdi, Jasmin 2018. Baana-hankkeen vastaava monikulttuurisuusasiantuntija. 5.6.2018. Turku. Anneli Maanpää

LIITTEET

LIITE 1. Ohjaustyökalu ”Palkan vaikutus etuuksiin”

Palkan vaikutus etuuksiin

Paljonko voit saada palkkaa, ilman että se vaikuttaa saamiisi etuuksiin? Entä jos saat enemmän palkkaa? Mitä muuta sinun tulee huomioida?

	TYÖTTÖMYYSETUUKSET: <i>peruspäiväraha, työmarkkinatuki</i> <i>Saat työttömyysetuutta, kun olet työtön ja ilmoittautunut Kelaan työttömäksi työnhakijaksi</i>		
	Voit saada palkkaa 300 euroa kuukaudessa ilman, että tuki pienenee.	Jos saat enemmän palkkaa, jokainen palkkana saatu euro vähentää työttömyysetuutta 50 senttiä.	Hae sovittelua työttömyysetuutta jos olet työtön, mutta teet osa-aikatyötä tai keikkatyötä. Ilmoita työskentelystä aina Kelaan.
	OPINTOTUKI: <i>Saat opintotukea, kun opiskelet päätoimisesti tutkintoa varten</i>		
	Voit saada palkkaa 667 euroa tukikuukautta kohden, 1990 euroa tuetonta kuukautta kohden ilman, että tuki pienenee.	Jos saat enemmän palkkaa, voit palauttaa opintotukea tai perua tulevia opintotukikuukausia	Tukikuukausien määrä vaikuttaa vuosittaiseen tulorajaan.
	TOIMEENTULOTUKI: <i>Saat toimeentulotukea, kun muut tuet eivät riitä välttämättömiin menoihin (Kelan tarveharkinta)</i>		
	Voit saada palkkaa 150 euroa ilman, että tuki pienenee.	Jos saat palkkaa, toimeentulotuki vähenee samassa suhteessa verrattuna palkkaan.	
	VASTAANOTTORAHA: <i>Saat vastaanottorahaa, kun olet turvapaikanhakija ja sinulla ei ole varallisuutta tai tuloja (Vastaanottokeskuksen tarveharkinta)</i>		
	Tarkista tilanteesi, kuinka paljon voit saada palkkaa ilman että tuki pienenee vastaanottokeskuksen ohjaajalta	Jos saat palkkaa, vastaanottoraha vähenee samassa suhteessa verrattuna palkkaan.	Voit joutua maksamaan vastaanottokeskuksen tarjoamasta asumisesta, jos tulosi nousevat merkittävästi.
	ASUMISTUKI: <i>Saat asumistukea, kun tulosi ovat pienet ja tarvittavat apua asumisen kustannuksiin</i>		
	Voit saada palkkaa 300 euroa, ilman että tuki pienenee. Ansiotulovähennys, tätä summaa ei huomioida asumistuen laskennassa.	Jos saat palkkaa, asumistuki pienenee Kelan laskukaavan mukaan.	Ruokakunnan tulot ja koko sekä asunnon sijaintikunta vaikuttavat asumistuen määrään.
	LAPSIPERHEIDEN TUET: <i>vanhempainrahat (äitiysraha, isyysraha, vanhempainraha)</i> <i>Saat vanhempainrahaa, kun sinulla on alle 9 kuukauden ikäinen lapsi. Isyysrahaa voi saada, kun lapsi on alle 2-vuotias.</i>		
	Voit saada palkkaa ilman rajoituksia ilman että tuki pienenee. Huomaa, että äitiys- ja vanhempainraha maksetaan työskentelypäiviltä minimimääräisenä. Isyysrahakauden aikana ei voi työskennellä.	Vanhempainrahat ovat ansiosidonnaisia, omat tulot vaikuttavat rahan suuruuteen, puolison eivät.	
	<i>Saat kotihoidontukea, kun sinulla on alle 3-vuotias lapsi ja hoidat häntä kotona (lapsi ei ole päivähoidossa)</i>		
Palkansaannilla ei vaikutusta hoitorahaan. Hoitolisään vaikuttavat koko perheen tulot.		Kotihoidontuen hoitolisään vaikuttavat myös puolison tulot.	